

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آبشار رحمت ۲

ویژه دانش آموزان اہل سنت

دیرینه (۱۳۸۵)

مركز كشمي دارالقرآن
شهرستان موگان
به خارش

ساز و اقامه نماز وزارت آموزش و پرورش

اداره كل امور قرآن، نماز و عترت (۱۳۸۵)

سرشناسه: خسروی، محمدرضا.
عنوان و پدیدآور: آبخار رحمت / تالیف محمدرضا خسروی. (به سفارش)
ستاد اقامه نماز وزارت آموزش و پرورش.
مشخصات نشر سنبله، ۱۳۸۷.
مشخصات ظاهری: ۲ ج: جدول.

ISBN: 978-964-392-511-6

یادداشت: فیبا

یادداشت: کتابنامه به صورت زیر نویس.
مترجات: مترجات ج. ۱. احکام ویژه دانش آموزان اهل سنت دوره راهنمایی. ج. ۲. احکام ویژه دانش آموزان اهل سنت دوره متوسطه. موضوع: فقه اهل سنت - رساله عملیه - ادبیات نوجوانان. موضوع: فقه اهل سنت - راهنمای آموزشی. شناسه افزوده: ایران، وزارت آموزش و پرورش. ستاد اقامه نماز. رده بندی کنگره ۱۳۸۶. ۵۱۲ خ/۵/۱۷۰ BP
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۳
شماره کتابخانه ملی: ۲۲۳۹۴ - ۸۶ م

انتشارات سنبله

آبخار رحمت (۲)

تهیه و تنظیم	:	محمدرضا خسروی
ناشر	:	سنبله
نوبت چاپ	:	پانزدهم - ۱۳۹۳
تیراژ	:	۲۰۰۰۰ نسخه
چاپخانه	:	دقت (خط) ۰۵۱۱-۳۱۲۵۰۵۲
شبک	:	۹۷۸-۹۶۴-۳۹۲-۵۱۱-۶

تهران، فیبا، سپید قرنی، نبش فیبا، سمنیه، ساقدمان علاقمندان
(وزارت آموزش و پرورش)، طبقه هفتم، ستاد اقامه نماز
تلفن: ۰۲۱ - ۸۸۸۲۴۷۳۰

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	کلمه
۷	شبه‌های احکام
۱۳	احکام تکلیفی
۱۵	حکم کیفیت و چگونگی مسایل شرعی
۱۷	قروعات دین اسلام
۱۹	سکف کیست و تکلیف چیست؟
۲۱	سجده و اجتهاد
۲۵	لیوغ شاخه‌ها
۲۷	حکمت برخی از احکام
۳۱	طهارت، بهداشت و پاکیزگی
۳۵	یاکها و نجس‌ها
۳۷	غسل
۴۱	وضو
۴۷	تیمم
۵۰	نماز
۵۴	وقت نماز
۵۵	قن و اقامه

چگونه نماز بخوانیم؟	۶
نماز جماعت	۱۱
نماز جمعه	۱۴
نماز تراویج و عیدین	۱۷
نماز مسافر	۲۰
روزه	۲۱
زکات	۲۵
حج	۲۹
بنیانی مقدس	۳۵
امر به معروف و نهی از منکر	۳۸
خوراکی ها و آشامیدنی ها	۳۳
بازی ها و تفریحات حلال	۳۸
چند مسأله	۱۰۲
منابع مورد استفاده	۱۰۶

مقدمه

یکی از مهم ترین مسایلی که برای همه ی انسان ها، خصوصاً نوجوانان و جوانان مطرح می باشد این است که ما به چه منظور آفریده شده ایم و هدف از آفرینش و آمدن به این جهان چه بوده؟»

از کجا آمده ام، آمدنم بهر چه بود.

خداوند در پاسخ به این پرسش مهم می فرماید:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

(سوره ی ذاریات، آیه ی ۵۶)

«ما جن و انس را خلق نکردیم مگر برای عبادت و بندگی

خداوند و شناخت و آگاهی پیدا کردن به مقام او.»

از معنای این آیه فهمیده می شود که هدف اصلی عبادت

شناخت خداوند راه یافتن به جوار او و هستی بی پایان

اوست. عبادت سرلوحه ی کارنامه ی تمامی انبیای الهی و

بزرگان دین بوده و از این طریق است که انسان به عالی ترین

رتبه و مقام بندگی خداوند می رسد.

هر انسانی می خواهد بداند که چه کارها و برنامه ای در

زندگی تضمین کننده سعادت آینده اوست و بدین لحاظ

تمایل دارد از دین و مکتب خود آگاهی بیشتری یابد و در

این زمینه احکام اسلام برای نحوه‌ی زندگی جایگاه خاصی دارد. احکام عبارت از دستورالعمل‌هایی است که وظیفه انسان‌ها را نسبت به بایدها و نبایدها، یعنی کارهایی که انسان باید انجام دهد یا از آن دوری گزیند روشن می‌سازد. کتابی که پیش روی شماست، برای دانش‌آموزان دوره‌ی متوسطه شرکت کننده در مسابقات احکام تهیه گردیده تا ضمن شرکت در مسابقات با برخی احکام مورد نیاز نیز آشنا شوند.

امید آن داریم که این فعالیت گامی در راه تحقق ارزش‌های اسلامی و پیروی و پایبندی نوجوانان و جوانان عزیز به احکام و آداب دین اسلام باشد. برخورد لازم می‌دانیم از تلاش‌ها و مساعدت‌های بی‌دریغ مسئولین ستاد اقامه نماز سازمان آموزش و پرورش استان‌های کردستان و کرمانشاه و دست‌اندرکاران انتشارات کردستان، عابد و احسان و گروه‌های آموزشی الهیات و معارف اسلامی سازمان آموزش و پرورش استان کردستان به لحاظ همکاری در تدوین کتب ارمغان سبز و نسیم بهشت و جناب آقای عبدالرحیم محمودی مدیریت محترم انتشارات کردستان که با ارسال منابع مورد نیاز جهت تدوین این کتاب ما را یاری نمودند کمال تشکر و قدردانی داشته باشیم و در پایان موفقیت روزافزون شما دانش‌آموزان و نوجوانان و جوانان عزیز را در تحقق اهداف عالیه اسلام و پیامبر عظیم‌الشأن (ص) و آرمان‌های بلند امام خمینی «قدس سره» و مقام معظم رهبری آیت الله خامنه‌ای «زیدعزه» خواهانیم.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته»

ستاد اقامه نماز وزارت آموزش و پرورش

ریشه‌های احکام

اصول دین اسلام^(۱)

اصول دین که می‌بایست به آن اعتقاد و ایمان داشته باشیم عبارتند از:

۱. ذات خدا: بدین معنا که خداوند وجود دارد و همه‌ی موجودات را آفریده است.
۲. صفات خدا: بدین معنا که خداوند زنده، دانا، توانا، بینا، شوال، گویا و صاحب اراده می‌باشد.
۳. مبدأ: بدین معنا که خداوند عموم مخلوقات را از نیستی به هستی آورده است.
۴. معاد: بدین معنا که بعد از زندگی جهان مادی، عموم مردم به دادگاه عدل الهی (محشر) برمی‌گردند و هرکس جزای عقیده و عمل نیک یا بد خود را می‌بیند.
۵. نبوت: بدین معنا که خداوند برای هدایت و رهبری مردم پیامبرانی را فرستاده که آخرین پیامبر خاتم‌انبیاء محمد مصطفی (ص) است.

۱- گلستان عقیده و عمل، تألیف حاج ملاخالد رحیمی، ناشر: انتشارات کردستان، ص ۹.

ارکان ایمان^(۱)

پیامبر اسلام (ص) فرمودند ارکان ایمان عبارتند از:

۱. اَنْ تُوْمِنَ بِاللّٰهِ - ایمان داشته باشی به خدا.
۲. وَ مَلَائِكَتِهٖ - ایمان داشته باشی به فرشتگان.
۳. وَ کُتُبِهٖ - ایمان داشته باشی به کتاب‌های آسمانی.
۴. وَ رُسُلِهٖ - ایمان داشته باشی به پیامبران الهی که برای راهنمای بشر آمده‌اند.
۵. وَ بِالْيَوْمِ الْآخِرِ - ایمان داشته باشی به روز قیامت.
۶. وَ بِالْقَدْرِ خَيْرِهٖ وَ شَرُّهٖ - ایمان داشته باشی به قضا و قدر و تقدیرات الهی (چه خیر و چه شر)

ارکان اسلام

ارکان اسلام بر ۵ مسأله استوار است:

۱. شهادتین. ۲. نماز ۳. زکات ۴. روزه ۵. حج

فروع دین

فروع دین پنج تا است:

۱. نماز ۲. زکات ۳. روزه ۴. حج ۵. جهاد

مأخذ و سرچشمه‌ی مسایل دینی

مأخذ و سرچشمه‌ی مسایل دینی عبارتند از:

۱. کتاب: که مهم‌ترین احکام دین را از قرآن مجید فرامی‌گیریم.

۱- همان منبع، ص ۱۰.

سنت: بخشی از احکام دین را از احادیث رسول خدا ﷺ می‌آموزیم.

اجماع صحابه و رهبران دینی: آن دسته از احکام دینی که در قرآن و حدیث نباشد از کردار و گفتار اهل بیت حضرت رسول ﷺ و اصحاب و علما فرامی‌گیریم.

قیاس: اگر از هیچ یک از منابع قرآن و سنت و اجماع نتوانستیم حکمی را برای موضوعی پیدا کنیم حکمش را از رجوع نمودن بر مسایلی که حکم روشنی دارند پیدا می‌تماییم.

استصحاب و استدلال: یعنی حکم را از روی اجتهاد و دلیل آوردن برای صحت و سقم مسایل شرعی به دست می‌آوریم.

توجوان و جوانان عصر طلایی انقلاب اسلامی ایران عزیز که الحمدلله همه‌ی آنان با اشتیاق فراوان در مساجد و تکایا و مدارس و منازل به طور جدی مشغول فراگیری علوم و معارف اسلامی، الهی، دینی هستند می‌دانند که خداوند فرموده است:

«إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ»

دین اسلام، دین دانش، علم و فرهنگ است. دین حکمت، برهان و حجت است. دین تزکیه، تربیت، اخلاق و نور هدایت ظاهر و باطن است. دین حرکت، کوشش، تکاپو و تکامل نهایی است. دین اعتقاد و تعیین و باور و اطمینان است. دین احکام و عمل صالح است. دین انسان‌ساز و اجتماع‌ساز و اداره‌کننده‌ی جهان به بهترین وجه است و در نهایت وسیله خیر و برکت و سعادت هر دو جهان

است. زیرا پاسخگوی تمام نیازهای فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و دینی است و بشریت را محترم می‌شمارد، آن جا که می‌فرماید:

«وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ»

«ما انسان‌ها را مکرم داشته‌ایم و همه‌ی امکانات مادی و معنوی انسانیت را هموار و سهل‌الحصول و فراهم، ساخته است.»

اسلام دینی است که عبادت خدا را با کار و کوشش و ایثار و خدمت به خلق و آبادانی و صلح و صفا عجین ساخته و در حالی که فرمان ساختن مسجد و منبر و محراب را داده است، فرمان ساختن راه، پل، جاده، مدرسه، بیمارستان و... را نیز صادر فرموده است. دین اسلام دینی است که پیغمبرش حضرت خاتم صلی الله علیه و آله دست کارگر را می‌بوسد. آری اسلام زمزمه‌ی رحمت الهام‌بخش الهی است چرا که تنها ذکر و یاد خداست که آرامش‌بخش دل هاست.

«أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»

«توجه کنید به یاد خدا دل آرام می‌شود.»

ندای روح افزای «یا ایُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا» «گوش جان را می‌نوازد و با پیام‌ها و رهنمودهای سعادت‌بخش، دل‌ها را پیوند اتحاد، برادری، الفت، محبت دوستی و صمیمیت و صداقت و امانت می‌بخشد و کینه، بخل، حسادت، بدگمانی و تفرقه را از فرد فرد جامعه‌ی توحیدی می‌زداید و قلب‌ها را پاک و مطهره می‌نماید.

«وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ

أَخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ»^(۱)

«و همگی به رشته‌ی دین خدا چنگ زنید و متفرق نشوید. خدا در دل‌های شما الفت و مهربانی انداخت و به لطف خداوند همه برادر دینی یکدیگر شدید و در صورتی که در پرتگاه آتش بودید خدا شما را نجات داد باری به این مرتبه وضوح و به این پایه کمال خداوند آیاتش را برای راهنمایی شما بیان می‌کند باشد که به مقام سعادت هدایت شوید.»

احکام تکلیفی

الف) مطابق فقه شافعی

کارهایی که شخص مکلف انجام می‌دهد بر پنج نوع است:

واجب، مستحب، حرام، مکروه، مباح.

۱. **واجب:** کاری است که انجام دادن آن ثواب و ترکش مجازات اخروی (عقاب) دارد مانند نمازهای پنج‌گانه و روزه ماه رمضان.

۲. **مستحب:** کاری است که انجام دادن آن پسندیده خدا و رسول و دارای پاداش باشد ولی ترک آن مجازات و کیفری نیست مانند روزه، عرفه، نماز تراویح، دست‌گیری از فقرا و مستمندان.

۳. **حرام:** در مقابل واجب است و کاری است که انجام دادن آن مجازات دارد مانند رباخواری، دزدی و دروغ.

۴. **مکروه:** کاری است که انجام آن عقاب ندارد ولی انجام ندادن آن بهتر است مانند نماز خواندن در حمام یا صرافی.

۵. **مباح:** کاری است که انجام دادن و ندادن آن مساوی است مانند کسب حلال برای افزایش مال، رفتن به گردش‌های عادی.

ب) مطابق فقه حنفی

۱. فرض: کاری است که لزوم انجام دادن آن با دلیل قطعی ثابت شده باشد. انجام آن ثواب و پاداش نیکو دارد و ترک آن، انسان را مستحق عذاب می‌کند. منکر آن کافر می‌باشد. مانند نماز و روزه.

۲. واجب: کاری است که به وسیله دلیل ظنی (غیرقطعی) ثابت شده باشد و عمل به آن ثواب و ترک آن گناه دارد. البته منکر آن کافر نمی‌شود مانند نماز عیدین.

۳. سنت مؤکده: کاری است که پیامبر اغلب آن را انجام می‌داد ولی احیاناً ترک هم فرموده است مانند گفتن اذان برای نماز جماعت.

۴. مستحب یا سنت غیر مؤکده: کاری است که انجام آن پاداش دارد ولی ترک آن گناه ندارد. اهمیت سنت غیر مؤکده به اندازه سنت مؤکده نیست و به همین دلیل پیامبر همیشه آن را انجام نمی‌دادند مانند با وضو خوابیدن.

۵. مکروه: که خود بر دو قسم است:

۱-۵. مکروه تحریمی که نزدیک به حرام است.

۲-۵. مکروه تنزیهی که ترکش بهتر است مانند آب وضو را به صورت زدن.

۶. حرام: کاری است که انجام آن گناه دارد و ترک آن ثواب دارد. مانند دروغ گفتن و ضرر زدن به مردم.

۷. مباح: کاری است که عمل و ترک آن مساوی می‌باشد و انسان‌ها در انجام و ترک آن آزادند مانند تجارت، صنعت و انتخاب شغل‌های مختلف برای کسب حلال.

حکم کیفیت و چگونگی مسایل شرعی^(۱)

باید بدانیم هر کاری که از مسلمانان صادر می‌شود تابع یکی از ۵ حکم زیر است.

۱. صحیح: یعنی جامع دستورات شرعی و مطابق دین است مانند: اجرای عقد نکاح با حضور ولی و دو شاهد با تمام شرایط نکاح و مانند کرداری که مطابق قرآن و حدیث باشد.

۲. باطل: یعنی جامع جواز شرعی نبوده و خلاف دین است مانند عقد نکاح بدون ولی و شاهد و مانند معامله‌ی خلاف شرع.

۳. سبب: یعنی چیزی که علت اجرای حکم شرعی می‌شود مانند دزدی کردن که سبب قطع دست است و یا هر جنایتی که سبب حد شرعی شود.

۴. شرط: شرط است مسأله اولی که اگر آن نباشد مسأله دوم باطل است. (مانند: دست نماز برای صحت نماز که اگر وضو نباشد نماز باطل است)

۵. مانع: حکمی است که جلوگیری از حکم دیگر شرعی نماید، مانند: کشتن پدر خود که از ارث بردن فرزند جلوگیری می‌کند.

فروع دین اسلام^(۱)

دانشمندان علوم دینی، شریعت اسلام را به ۴ قسمت
تقسیم نموده‌اند:

۱. عبادات: از نماز، زکات، روزه، حج و شرایط و کیفیت
صحت و بطلان آن‌ها بحث می‌کند.

۲. معاملات: از خرید و فروش، ربا و... و شرایط آن‌ها بحث
می‌کند.

۳. مناکحات: از نکاح، طلاق، مهریه، نفقه، رضاع و کیفیت
و آن‌ها بحث می‌کند.

۴. جنایات: از قصاص، دیه، دعوا، بیّنات، حدودات و
کیفیت آن‌ها بحث می‌کند.

مكلف کیست و تکلیف چیست؟^(۱)

مكلف به انسانی گفته می‌شود که واجد شرایط زیر

باشد:

۱. بالغ باشد: یعنی رسیدن به حد تکلیف شرعی که برای
مردان حداقل ۱۵ سال و برای دختران حداقل ۹ سال
می‌باشد.

۲. عاقل باشد: عقل یعنی قوه‌ی تشخیص حق و باطل، نفع
و ضرر که به سبب آن درک حقایق میسر می‌شود.

۳. قادر باشد: یعنی قدرت و توان دینداری را داشته باشد،
به صفت کوری و لالی و کوری را با هم نداشته باشد و
حالات دینی به او رسیده باشد.

۴. مختار باشد: یعنی از روی اجبار و تهدید و اکراه خلاف
شرع به او تحمیل نشود و قلبش به ایمان مطمئن باشد پس
مؤمن باید به اختیار و علاقه‌ی خودش عقیده و دین و
دینداری را داشته باشد نه از روی تهدید و اجبار و یا
یاکاری و...

تکلیف چیست؟

به دستوران و احکام عقیدتی و علمی که از طرف خدا به وسیله‌ی پیامبر (ص) به عنوان فرض و سنت بر انسان لازم شده باشد به نام خطاب الله اعم از اوامر و نواهی تکلیف گفته می‌شود.

پس تکلیف به انجام دادن اوامر و فرمان‌ها و ترک منهیات گفته می‌شود که از طرف خداوند به عنوان یک وظیفه دینی برای انسان مکلف در نظر گرفته شده باشد.

مجتهد و اجتهاد

پس از رحلت پیامبر گرامی اسلام (ص)، شورای مهاجرین و انصار جانشین پیامبر (ص) را انتخاب نموده و به عنوان پیشوای دین مردم همراه دیگر یاران و صحابه‌ی پیامبر (ص) راه زندگی و برنامه خوشبختی را برای مردم زمان خود شرح می‌دادند. سپس تابعین که اصحاب پیامبر را ترک کرده بودند پاسخگوی نیازهای دینی مردم بودند.

در نتیجه‌ی جنگ‌ها و گذر زمان تابعین دار فانی را وداع گفتند، در میان مسلمانان شخصیت‌های بزرگ و متخصص بعد از تابعین شروع به جمع آوری احادیث پیامبر کردند و مدارس و مکاتبی برای آموزش فقه ایجاد نمودند و سیر تکامل فقهی در این زمان شروع شد.

این شخصیت‌ها که مجتهدینی مطلق و در سطح اعلا، افراد نخبه و نوابغی هستند که در بخش احکام اسلامی علاوه بر این که تمام آیه‌ها و بر تمام احادیث و اجماع‌های منعقد و به تمام ناسخ و منسوخ و اسباب نزول و شرایط احادیث متواتر و... شرح حال راویان و تاریخ اصحاب و معنای لغات و ترکیبات زبان عربی و علوم نحو و صرف و معانی و بیان و اصول فقه آگاهی کامل دارند، روح استنباط و

قدرت نتیجه‌گیری آن‌ها در جهت فهم احکام، به آن چنان فرازی رسیده که بتوانند در حال ارتباط مستقیم با «قرآن، حدیث، اجماع، قیاس و استدلال» یک مذهب مستقل را استخراج کرده و برای عمل بر پیروان خویش عرضه نمایند. این شخصیت‌ها که مورد قبول مردم زمان خود و پاسخگو به نیازهای آنان بودند و به تدوین فقه پرداختند و آرا و عقاید خود را براساس قرآن و سنت پیامبر (ص) ارایه دادند به امام‌های چهارگانه مشهورند.

۱. امام ابوحنیفه رحمته الله علیه

۲. امام مالک رحمته الله علیه

۳. امام شافعی رحمته الله علیه

۴. امام حنبل رحمته الله علیه

این امامان دانشمندانی بودند که اسلام و قرآن و سنت را خوب شناختند و درک کردند. به عنوان عالمان بزرگ دین و متخصصان احکام، شاگردانی را تربیت نمودند تا افراد اُمت را تعلیم دهند تا برای همیشه طریق دین مستدام و جاودانه بماند.

ذکر این نکته لازم است که بحث اجتهاد دارای سطوحی است و مجتهدین دارای مراتبی هستند، مجتهدین فی‌المذهب و دارندگان رتبه اجتهاد در سطح عالی، شخصیت‌های علمی بارز و برجسته‌ای هستند که می‌توانند از اصول مسایل مذهب مجتهد مطالب حکم مسایل جدیدی را استنباط نمایند و این مذاهب را پاسخگوی تمام مسایل روز و شرایط و ظروف زمانی و مکانی قرار دهند برای نمونه در مذهب شافعی مجتهد فی‌المذهب مُزَنّی، امام الحرمین، امام محمد غزالی و ابواسحق شیرازی و... هستند.

مجتهدین فی‌الفتوی و دارندگان سطح پایین‌تر از اجتهاد،

شخصیت‌های عالم و آگاهی هستند که بر اثر اطلاعات وسیع از دلایل احکام فقهی و آگاهی از روح مسایل اسلامی می‌توانند از دو قول مجتهد مطلق یکی را بر دیگری ترجیح دهند. در مذهب شافعی اشخاصی همچون امام نووی و امام رافعی و... از این دسته‌اند و پایین‌تر از این سطح دارندگان رتبه‌ی افتاء) روحانیانی هستند که علاوه بر اطلاعات کافی در مسایل و اصطلاحات علوم ادبی و اسلامی و ابواب و فصول و اصطلاحات فقهی بتوانند جواب صحیح سؤال مراجعین را از کتاب‌های معتبر فقهی مانند کتاب‌های امام نووی و امام رافعی و تحفه شیخ ابن حجر و نهایه محمد زملی و... استخراج نمایند.

برای شناخت افکار و دیدگاه امام شافعی رحمته الله علیه یادآوری نمونه‌هایی از گفتار او ضروری است.

۱. کسی که دنیا را بخواهد به علم نیازمند است و کسی که قیامت را بخواهد باز به علم نیازمند است.

۲. علم فقه را پیش از عهده‌دار شدن سرپرستی خانواده باید آموخت زیرا بعدها مشکل است.

۳. زینت دانشمندان توفیق است. آرایشش حسن خلق و بی‌بایی‌اش جوانمردی است.

۴. کسی که شهوت دنیا بر وی غالب شود برده دنیاداران خواهد بود.

۵. کسی که دوستش را پنهانی نصیحت کند به احترامش می‌افزاید.

بلوغ شاخه‌ها (۱)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا
مُبِينًا

«ای مردم، درحقیقت برای شما از جانب پروردگارتان،
برهانی آمده است و ما به سوی شما نوری تابناک فرو
فرستادیم».

در صبح دل‌انگیز بهاری بر لب حوض خانه نشسته‌ای و
غرق در تفکر گشته‌ای به درختان می‌اندیشی که چگونه
آنگهان عوض شده‌اند و به شاخه‌ها که چگونه پر از برگ و
شکوفه گشته‌اند.

نشسته‌ای و به «بلوغ شاخه‌ها» می‌اندیشی!
از بلوغ شاخه‌ها به بلوغ خود پی می‌بری، چرا که دیگر
حس پرستش و وظیفه‌شناسی در تو سبز و شکوفا شده،
دیگر کودکی نیستی که در شناخت پیرامون خود تنها از
حواس پنج‌گانه کمک بگیری، عقل تو بیدار شده است. همه
چیز در نگاه تو تحوّل و تغییر یافته است.
دیگر دوست‌نداری مثل همیشه به لهو و لعب و

---

*- کتاب راه سبز، احکام متوسطه ویژه دختران، تألیف: علی
حسن‌زاده، انتشارات آدینه، ص ۳۵ و ۳۷.

سرگرمی‌ها و بازی‌های بی‌هدف پردازی و کارهایت بدون هدف و آرمان باشد.

می‌خواهی در تمام گذشته‌های خود تجدیدنظر کنی و افکار و عقاید خود را براساس حق و حقیقت و با واقع‌بینی تنظیم کنی.

حکمت برخی از احکام^(۱)

در این بحبوحه‌ی فکری شدیداً به راهنمایی دانا، دلسوز و مهربان نیاز داری تو دیگر بالغ شده‌ای خداوند، پیامبران و امامان را به یاری تو فرستاده تا دنیا و آخرت تو را براساس عقل و فطرت تو پی‌ریزی کنند و تو «مکلف» هستی که براساس دستورها و راهنمایی آنان زندگی کنی.

قبل از این که به بیان فلسفه و حکمت برخی از احکام پردازیم ذکر این نکته لازم است که در این کتاب صرفاً به دنبال بیان احکام و آموزش و یادگیری آن‌ها هستیم و به شرح تفصیلی دلایل و علل احکام و فلسفه‌ی اثبات حد تکلیف را برای پسران حداکثر ۱۵ سال و برای دختران ۹ سال تعیین کرده‌اند. پس بدان که با ورود به دنیای بلوغ دینی و رسیدن به حد تکلیف شرعی، خانه‌ی قلب تو پنجره‌های لطیف و ظریفی دارد که تو با انجام دادن هر کار پنجره‌ای از قلبت را به سوی آن کار می‌گشایی و با ترک کردن هر کار پنجره‌های قلبت را به روی آن کار می‌بندی. اسلام براساس

شناخت کاملی که از تو و جهان پیرامون تو دارد در برابر هر کاری، حکمی دارد او می‌داند که اگر پنجره‌ای از قلبت را به سوی احکام دینی بگشایی نسیم معطری به خانه‌ی قلبت خواهد وزید؟ و اگر به سوی دیگر بگشایی فضای قلبت آلوده خواهد کرد؟

در باب اهمیت احکام مربوط به طهارت و پاکیزگی در اسلام به بیان امام محمد غزالی در کتاب احیاء علوم الدین ربع عبادات بحث اسرار طهارت اشاره می‌کنیم که پیامبر ﷺ فرمود: «بنی الدین علی النظافه» و نیز فرمود: «مفتاح الصلوة الطهور» «کلید نماز پاکی است».

به طول کلی چیزهایی را که خداوند حرام کرده است به

۱- گلستان عقیده و عمل، حاج ملاخالد رحیمی، ص ۱۷۴ و ۱۷۵.

قمار در اسلام با حکمت‌ها و فلسفه‌های دیگری مواجه می‌باشد زیرا این نوع بازی‌ها اگر مبتنی بر برد و باخت باشد حرام است چون به تدریج روحیه تلاش و بروز استعدادها را ترویج می‌برد و مرتکبین آن را از اراده‌ی ضعیف برای کار و سازندگی برخوردارند و به همین قیاس صدها حکم دیگر و مرتیجه امکان وجود صدها فلسفه و حکمت دیگر نیز وجود دارد.

بنابراین هر فرد مسلمان سعی نماید که تابع باشد و هنگامی که حجت حکمی نیرومند و قانع کننده بود و با اصول شریعت و روح اسلام هماهنگی داشت آن را بپذیرد.

خاطر ناپاکی و ضرر و زیانی است که در آن‌ها وجود دارد. خدای متعال در سوره‌ی مائده آیه‌ی چهارم می‌فرماید: «از تو می‌پرسند چه چیزهایی برای آنان حلال شده است؛ بگو هر چه پاکیزه است برای شما حلال است.»

پس بدانید که احکام دین اسلام برای مصون کردن انسان‌ها از پلیدی‌ها و بهره‌مندی آنان از پاکی‌هاست. تا به ایجاد تعادل در زندگی آنان بتوانند به بهترین وجه به مسبب انسانی خود ادامه دهند و خود را به خدای خویش نزدیک سازند.

اگر در اسلام خوردنی‌ها و یا آشامیدنی‌هایی مانند شراب و هر ماده‌ی مسکر و یا گوشت خوک و حیوانات مشابه، گوشت مردار و خوردن خون و تریاک و مواد مخدر مشابه حرام شده است به علت این است که مصرف چنین موادی موجب تخریب قوای عقلی و فکری انسان شده و تأثیرات جبران‌ناپذیری بر جسم و روان انسان دارد. در حالی که خداوند متعال عقل و اندیشه و فطرت انسان را مورد خطاب قرار می‌دهد و چنانچه عقلانیت از انسان سلب شود با سایر حیوانات تفاوتی ندارد و همیشه برگ بنده به دست عقلانیت و جسم و روان پاک است.

مصرف مواد الکلی غیرت کاذب ایجاد می‌کند و انسان در حالت مستی ممکن است به هر نوع عمل خشونت‌آمیز و تأسف باری دست بزند و در مقابل مصرف تریاک و مواد مخدر مشابه، افراد را بی‌غیرت، ترسو و بی‌توجه و لال‌بالی می‌کند. بدن را در مقابل انواع بیماری‌ها تضعیف نموده و به تدریج به کام مرگ می‌کشد احکام دیگر مانند حرام دانستن

طهارت، بهداشت و پاکیزگی

«إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ يُحِبُّ الطَّيِّبَ، نَظِيفٌ يُحِبُّ النَّظَافَةَ»

پیامبر (ص) فرموده: «خدا پاک است، پاک را دوست دارد، پاکیزه است، پاکیزگی را دوست دارد.»^(۱)

همیشه تمیز و نظیف است، خانه را تمیز نگه می‌دارد، شیشه‌های در و پنجره را تمیز می‌کند، دیوار و سقف اتاق‌ها را گردگیری می‌کند، تار عنکبوت‌ها را می‌گیرد، اثاثیه خانه را گردگیری می‌کند، ظرف‌های کثیف و چرب را روی هم تپاشته نمی‌کند و به موقع همه چیز را تمیز می‌کند و در جای خودش قرار می‌دهد او پاک و پاکیزه است و خدا نیز او را دوست دارد.

ارزش ما در این نیست که وسایل و لوازم منزلمان نو و گران قیمت باشند بلکه ارزش در این است که همه چیز تمیز، منظم و مرتب باشد.

البته باید توجه داشته باشیم که در اسلام پاکی و طهارت با تمیزی فرق می‌کند، بنابراین علاوه بر تمیزی باید پاک هم باشیم.

۱- نقل از کتاب راه سبز دختران، تألیف: علی حسن‌زاده، نشر آدینه، ص ۴۷.

با توجه به این که جسم و روان انسان از یکدیگر متأثر می‌شوند، خداوند برای پرورش روانی انسان، عبادات را قرار داده است، برای رسیدن به آن نظافت و پاکی بدن را نیز فرموده است.

انواع طهارت^(۱)

۱. طهارت از حدث (بی‌وضوئی): مورد این نوع طهارت، بدن انسان است که به صورت وضو، غسل، به وسیله آب و یا به وسیله خاک پاک که تیمم است انجام می‌گیرد.
۲. طهارت از خبث (آلودگی به ناپاکی): مورد این نوع طهارت هم بدن انسان و هم لباس و هم مکان است.
۳. مطهرات: یعنی پاک‌کننده‌ها که آن چیزهایی هستند که طهارت به وسیله‌ی آن‌ها انجام می‌گیرد از مهم‌ترین پاک‌کننده‌ها آب است و آب نیز خود به سه نوع تقسیم می‌شود.
  - (الف) آب پاک‌کننده: آبی است که خالص است و چیزی در آن حل نشده باشد و یا رنگ و بو و طعم آن اصلاً تغییر نکرده باشد این نوع آب را آب مطلق گویند. آب مطلق ممکن است آب چشمه، رودخانه، چاه، دریا، باران، آب ذوب تگرگ یا یخ باشد این نوع آب‌ها چه برای ادای فرایض و چه برای نوشیدن و نظافت و امثال این‌ها جایز و بلا مانع است.

(ب) آب پاک: آبی است کمتر از دو قله که در فرض وضو یا غسل استعمال شده و لکن محفوظ مانده و هیچ نجاستی

آن مخلوط نشده است چنین آبی از جهت انجام فرایض جایز نیست اما انسان را نجس نمی‌کند.

هرگاه آب به اندازه‌ی دو قله و یا بیشتر از دو قله هم باشد اما به واسطه‌ی آمیختگی با مواد پاک مانند قند، نمک و مثلاً این‌ها رنگ یا بو یا طعم آن تغییر کرده باشد باز هم آن آب پاک است اما پاک‌کننده نیست و به درد وضو نمی‌خورد.

(ج) آب متنجس (آلوده): آب پاک یا پاک‌کننده ممکن است به واسطه آلودگی به نجاسات به صورتی درآید که استعمال آن برای هیچ امری شرعاً جایز نباشد در این صورت آن را آب متنجس گویند آب پاک یا پاک‌کننده در دو حالت زیر متنجس می‌گردد.

- آب پاک یا پاک‌کننده‌ای که مقدارش از دو قله (کر) کم‌تر شد و نجاستی در آن افتاده باشد.

- آب پاک‌کننده یا پاکی که مقدارش بیش از دو قله (کر) شد و نجاستی آن را آلوده کرده و رنگ یا بو یا طعم آن را تغییر داده باشد.

۱- گلستان عقیده و عمل، تألیف: رحیمی، ملاخالد، انتشارات کردستان، ص ۱۲۶ و ۱۲۷.

پاک‌ها و نجس‌ها^(۱)

ممکن است چیزی کثیف باشد ولی نجس نباشد و یا چیزی تمیز باشد ولی پاک نباشد پس پاکی و نجسی با تمیزی و کثیفی فرق می‌کند.

پاک‌کننده‌ها شامل: آب، خاک، سنگ، دایغ است. آب اگر با چیز دیگری مخلوط شده باشد دیگر پاک‌کننده نیست مثل آبمیوه و آب دوغ. اصطلاحاً به این آب‌ها «مضاف» گفته می‌شود.

آب اگر مضاف نباشد مطلق است و تنها آب مطلق پاک کتده است که آب مطلق شامل آب باران، آب چاه، آب جاری است.

● نکته: آب راکد، دوگونه است یا قلیل است یا کُر که مقدار آب کُر دو قله یا قلتین است. اما آب قلیل کم‌تر از اندازه‌ی مخصوص است و به محض تماس با نجاست نجس می‌شود و دیگر پاک‌کننده نیست در حالی که آب کُر در تماس با نجاست، نجس نمی‌شود و همچنان پاک و پاک‌کننده است مگر این که رنگ، طعم و بوی آن تغییر کند.

۱- ارمغان سبز، تألیف پریوش رجبی، خالد نویدی، انتشارات عابد،

نجس‌ها عبارتند از:

۱. ادرار و مدفوع انسان و حیوان‌های حرام گوشتی که خون جهنده دارند. یعنی اگر رگ آن‌ها را ببریم خون بیرون می‌جهد مثل گربه، موش، روباه.
۲. مردار و خون انسان و حیواناتی که خون جهنده دارند مثل گوسفند و گربه.

غسل

۳. سگ و خوک که در خشکی زندگی کنند.

۴. شراب و هر مایع مست‌کننده‌ی دیگر.

۵. عرق شتر نجاست خوار.

۶. آب زخم متعفن شده و آب تاول مانند آبله و امثال این‌ها که متغیر شده باشد همه نجس هستند و هر چیزی را که آلوده کنند باید شسته شود.

۷. قی یعنی غذایی که از معده و گلو و از راه دهان بیرون آید نجس است و...

● نکته: بعضی از این نجاسات مانند سگ و خوک

جزء نجاسات «مُغْلَظَه» محسوب می‌شوند و بعضی از

آن‌ها مثل ادرار و مدفوع جزء نجاسات «متوسطه» و

بعضی دیگر مثل ادرار بیچه شیرخواره که فقط شیر

می‌خورد جزء نجاسات «مُخَفَّفَه» به حساب می‌آیند.

روش تطهیر نجاست مغلظه، شستن نجس هفت بار،

شش بار با آب و یک بار با آب گل‌آلود است.

روش تطهیر نجاست متوسطه، شستن نجس با آب

است.

روش تطهیر نجاست مخففه، پاشیدن آن بر محل

نجاست است.

غسل عبارت است از شستشوی تمام بدن به خاطر آنچه

که موجب غسل شده است. برای به جای آوردن غسل یا زیر

حوض می‌روند و یا آب را به هر وسیله‌ای که باشد بر بدن

خود جاری می‌کنند که این را غسل ترتیبی می‌گویند و یا در

آب قَلْتین از قبیل آب حوض یا رودخانه فرو رفته و خود را

می‌شویند که این غسل را ارتماس می‌نامند.

توخی از آنچه که غسل را واجب می‌کند عبارتند از:

۱. مرگ (برای مسلمان غیر شهید)

۲. پذیرفتن دین اسلام (مسلمان شدن) برای نودینان.

وَلُجَبَاتُ غَسْلِ دَر فِقْه ثَنَافَعِی:

کارهایی که در غسل واجب است سه چیز هستند که

عبارتند از:

۱. نیت.

۲. برطرف نمودن آلودگی و پلیدی ظاهری اگر موجود

باشد.

۳. رسیدن آب به تمام بدن از پوست، ناخن، مو و...

مستحبات غسل در فقه شافعی:

۱. مضمضه
۲. استنشاق
۳. گرفتن وضو قبل از غسل.
۴. استقبال قبله.
۵. برطرف نمودن چرک و آلودگی از روز بدن.
۶. دست مالیدن بر تمام اعضا و رسانیدن آب به چین و چروک های بدن.
۷. موالات (فاصله نیانداختن در بین شستن اعضاء).
۸. تقدم طرف راست بر چپ.
۹. تخیل یعنی رسانیدن آب به انگشتان و دست انداختن میان موها.

فرائض غسل در فقه حنفی

۱. بسم الله الرحمن الرحيم گفتن.
۲. در دل نیت غسل کردن.
۳. شستن هر دو دست تا میچ.
۴. پاک کردن نجاست از بدن و...

سنت های غسل در فقه حنفی

۱. بسم الله الرحمن الرحيم گفتن
۲. در دل نیت غسل کردن
۳. شستن هر دو دست تا میچ
۴. پاک کردن نجاست از بدن و...

مستحبات غسل در فقه حنفی

هر چه در وضو مستحب است در غسل هم مستحب است به جز رو به قبله نشستن و هر چه در وضو مکروه است در غسل هم مکروه است.

نکته: آب کر یا قلتین.

(الف) مطابق فقه شافعی:

قلتین (دو قله) که آن را کر می نامند میزان شرعی آب زیاد است که از نظر وزن برابر ۲۱۱ کیلوگرم است و از لحاظ ظرفیت و حجم هر یک از ابعاد آن دو وجب معمولی باشد. یا به عبارتی مقدار آبی است که به اندازه $\frac{1}{4}$ متر مکعب باشد.

(ب) مطابق فقه حنفی:

آب قلتین حکم آب جاری را دارد و عبارتست از آب حوض یا گودالی که مساحت آن ۱۰×۱۰ گز و عمق آن ۲۵ ساعی متر باشد.

وضو

قرآن کریم، چگونگی و کیفیت وضو را به ما نشان می‌دهد و می‌فرماید: «ای مومنان، هنگامی که برای نماز، به پا **خیزید** صورت‌ها و دست‌های خود را همراه با آرنج‌ها بشویید و **پاهای** خود را (همه یا قسمتی از آن) را مسح کنید و پاهای **خود را همراه با قوزک‌ها بشویید.**» (۱)

لما اگر بخواهید بدون انجام چنین عملیاتی خود را آماده **تأیید** تا کم‌کم درباره‌ی مسأله دومی فکر کنید نیاز به وقت **بیشتری** دارد مثلاً اگر به کسی که فکرش به مسایلی مانند **حیض** شدیداً مشغول است، گفته شود بیا نماز بخوان **سلماً** آمادگی لازم را ندارد و در خود احساس سستی می‌تواند، ولی وقتی وضو گرفت و اعضای مهم بدنش را با **آب** تمیز کرد و ذهنش را برای تفکر درباره‌ی چیز تازه‌ای **آماده** می‌سازد و درحقیقت با گرفتن وضو، روح انسان **متوجه** ذات خدا می‌گردد.

مقدمات یا مستحبات وضو^(۱)

- ۱- رو به قبله نشستن ۲- استعاذه.
- ۳- تسمیه (بسم الله گفتن).
- ۴- شستن کف دست‌ها تا میچ قبل از شروع شستن رو.
- ۵- مضمضه و شستن دهان و دندان و آب در آن.
- گردانیدن.

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ الْمَاءَ طَهُورًا

- ۶- مسواک زدن دندان‌ها.
- ۷- استنشاق (پاک کردن بینی و آب در آن وارد کردن).
- ۸- مسح تمام یا قسمتی از سر.
- ۹- مسح دو گوش.
- ۱۰- پاک کردن گوشه‌های چشم.

تک در تمیز بودن

- ۱۱- خلال انداختن انگشتان به وسیله خود آن‌ها.
- ۱۲- به جا آوردن هر کدام از غسل‌ها و مسح‌ها.
- ۱۳- تقدم طرف راست و بر طرف چپ از دست و پا شستن.
- ۱۴- خشک نکردن اعضای وضو بدون جهت.
- ۱۵- گفتن شهادتین بعد از وضو.

(نمازگزار فقط یکی را که به خواندن آن علاقه دارد

بگوید):

- ۱- نَوَيْتُ آدَاءَ فَرَضِ الْوُضُوءِ، نیت دارم فرض وضو را انجام می‌دهم.
- ۲- نَوَيْتُ رَفْعَ الْحَدَثِ الْأَصْغَرِ، نیت دارم حدث کوچک را از خود برطرف می‌کنم.

- ۳- نَوَيْتُ رَفْعَ حُكْمِ الْحَدَثِ، نیت دارم حکم حدث را برطرف می‌کنم.

آمادگی برای انجام فرض وضو

ابتدا بایستی نمازگزار آستین‌های هر دو دست را تا پشت آرنج بالا برد بعد از آن خواندن دعای تعوذ سنت است.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

«پناه می‌برم به خداوند از شر شیطان رانده شده»

۱- کتاب به سوی خدا تألیف محمد رشید آموزگار انتشارات احسان ص ۱۸ تا ۲۴.

۴- نیت اداء فرض وضو را دارم.

در میان وضو خواندن این دعا سنت است (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَ وَسَّعْ لِي فِي دَارِي وَ بَارِكْ لِي فِي رِزْقِي، اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَابِينَ وَ اجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ)

«پروردگار بیامرز گناه مرا و فراخی عطا فرما در خانه‌ی من و برکت ده برای من در روزی من، خداوندا بگردان مرا از توبه‌کنندگان و بگردان مرا از بندگان پاک و مطهر.»

پس از نیت و سه بار شستن صورت، اول دست راست بعد دست چپ را ۳ بار می‌شوید، قسمتی از سر یا تمام آن با آب مسح می‌کند.

اول پای راست و سپس پای چپ را ۳ مرتبه تا پیش قوزک می‌شوید.

خواندن شهادتین بعد از وضو

سنت است پس از وضو نمازگزار رو به قبله ایستد، م دو دست را بلند کرده بگوید: «أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ شَرِيكَ لَهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ.»

«گواهی می‌دهم که نیست هیچ معبودی جز پروردگار. یکتاست. او را نیست شریکی و گواهی می‌دهم که حضرت محمد (ص) بنده و فرستاده اوست.»

به دنبال آن دعای زیر را بخواند:

«اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَابِينَ وَ اجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَ بِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ أَتُوبُ إِلَيْكَ.»

«پروردگارا بگردان مرا از توبه‌کنندگان و بگردان مرا از بندگان پاک و مطهر.»

و مطهر خود، پاکی تو پروردگارا، تمام ستایش‌ها برای توست، گواهی می‌دهم که نیست هیچ معبودی جز تو، آمرزش می‌طلبم از تو، توبه و رجوع می‌کنم به سوی تو.»

و به همان حال ایستادن، خواندن سوره‌ی زیر سنت است اما نباید هنگام خواندن آن دست‌ها را بند کرد.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
يَا أَنْزِلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَ مَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ.

به نام خداوند بخشنده مهربان

ما این قرآن عظیم‌الشأن را در شب قدر نازل کردیم * و چه **تورا** به عظمت این شب قدر آگاه تواند کرد * شب قدر (به مقام و مرتبه) از هزار ماه بهتر و بالاتر است * در این شب فرشتگان و روح به اذن خدا از هر فرمان (دستور الهی و سرنوشت و مقدرات خالق خدا) نازل می‌گرداند * این شب رحمت و سلامت و تهنیت است تا صبح‌گاه (شهود).

حای ورود به مسجد

اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَ پس از ورود، اَعُوذُ بِاللَّهِ عَظِيمِ وَ بِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ وَ سُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ: سنت است نمازگزار موقع وارد شدن به مسجد دو رکعت نماز بگذارد به این نیت، أَصَلَّى تَحِيَّةُ الْمَسْجِدِ رَكَعَتَيْنِ اللَّهُ تَعَالَى اللَّهُ أَكْبَرُ یا به فارسی بگوید: «نیت

هرم دو رکعت نماز تحیه المسجد به جا می‌آورم برای رضایت

خدا» اگر به جای تحیه المسجد دو رکعت نماز سنت دیگر بگذارد کافی خواهد بود.

نواقض وضو (چیزهایی که وضو را باطل می‌کند)^(۱)

۱- هر چیزی که از جلو و عقب انسان بیرون بیاید مثل ادرار و مدفوع و باد و...
۲- خواب.

۳- تماس پوستی با زنان بیگانه و نامحرمی که نکاح آن‌ها جایز است.

● نکته: اگر پوشش بر پوست باشد مثل دستکش لباس و... وضو باطل نمی‌شود.

۴- زوال عقل، یعنی به وسیله‌ای عقل او از کار بیفتد مثل مست شدن یا دیوانه شدن یا بیهوش شدن.

۵- دست زدن به شرمگاه زن و مرد به وسیله کف دست خواه به خود دست بزنند، یا دیگری، زن باشد یا مرد، کوچک باشد یا بزرگ، وضو باطل است.

۶- دست زدن به حلقه مقعد (عمل خروج مدفوع) و فرج (شرمگاه جان) حتی اگر با انگشتان باشد.

تیمم^(۱)

تیمم یعنی مالیدن دست آلوده به خاک پاک و سپس به **آب** دست نماز (صورت و دست‌ها) به جای آب، تیمم **یعنی** به جا آوردن فرض وضو یا غسل به وسیله خاک تمیز **به جای آب** با شرایط خاصی در رفع موقت از حدث غسل و **وضو** جهت نماز خواندن برای کسانی که از استعمال آب **محرومند** یا به آب دسترسی ندارند و وقت تنگ است.

شرایط تیمم

۱- نبودن آب: کسی که فاقد آب است و توانایی جستجو کردن آب را ندارد و یا جستجو کرده و آب را در محل پیدا نکرده است و یا این که بین او و محل آب دشمن و یا حیوانات درنده و یا خطرات دیگری از لحاظ جانی و مالی متوجه اوست.

۲- ناتوانی در استعمال آب: مثلاً به علت مرضی که با استعمال آب بهبودی به تأخیر می‌افتد و یا سبب شدت بیماری شود و یا به علت نیاز به نوشیدن مقدار آبی که در

۱- گلستان عقیده و عمل، حاج ملاخالد رحیمی، انتشارات کردستان، ص ۲۶۷ تا ۲۶۹.

تیمم را باطل می‌کند دست دارد برای خود و همراهان و حیوانی که همراه او است

و یا این که به قیمت گران تمام می‌شود و یا آبی که دسترس است غصیی است یا آب احسان وقف نمودن نوشیدن است و در راه خدا فقط برای نوشیدن در سر راه قرار دارد در همه‌ی این حالات هم باید به جای آب از خاک استفاده کرد و تیمم کرد.

ارکان تیمم

۱. بودن خاک پاک: خاک باید پاک باشد و حاوی مواد معدنی مانند گچ و گوگرد نباشد در صورتی که خاک پیدا نشد به هر چیزی پاک که غیر خاکی داشته باشیم تیمم درست است، در صورتی که هیچ کدام از این‌ها نبود باید بدون تیمم نماز خوانده شود و بعداً قضا نماید.

۲. نیت: در لحظه‌ای که می‌خواهیم صورت را تیمم کنیم برای نیت بگوییم قصد دارم نماز را بر خود حلال کنم با تیمم.

«نَوَيْتُ إِشْبَاحَةَ الصَّلَاةِ بِالتَّيْمُمِ»

۳. مسح صورت: یعنی دو کف دست را بر خاک پاک غباردار زده و آن را به تمام پوست و ظاهر موهای صورت می‌کشد.

۴. مسح هر دو دست با آرنج: بار دوم نیز هر دو کف دست بر خاک می‌کشد و با دست چپ تمامی دست راست را با آرنج مسح کرده و دست راست را نیز به تمامی دست چپ با آرنج می‌کشیم.

۵. رعایت ترتیب فوق: یعنی اگر اعمال تیمم را به ترتیبی گفته شد انجام نداده و پس و پیش انجام دهد باطل خواهد شد.

همه‌ی چیزهایی که باعث باطل شدن وضو می‌شوند تیمم را نیز باطل می‌کنند و به علاوه از بین رفتن معذوراتی که عذر او در تیمم کردن شده بودند شخص باید غسل کند و یا وضو بگیرد، کفر کردن و از دین برگشتن «رَدَّة» و پیدا کردن آب قبل از شروع به نماز از دیگر چیزهایی است که تیمم را باطل می‌کند.

هم دل باز کن که جان بینی

آن چه نادیدنی است آن بینی

و همان که دیگر عبادات و سایلی هستند برای محقق شدن
نماز (۱)

نماز در کلام وحی

تر است مبحث را با آیه (إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ
مَنْكَرٍ) (۲)

درستی نماز بازدارنده از تمام زشتی‌ها و منکرات و
بی‌حاشی‌هاست.

هر این آیه دو کلمه‌ی فحشا و منکر آن چه را که برای
من مضر است و موجبات هلاکت انسان را باعث می‌شود
می‌گیرد، چرا که هر دو کلمه الف و لام گرفته‌اند و کلمه
تضمین و گارانتی می‌دهد و ضمانتی است از طرف
خداوند برای هر کسی که نماز را به درستی و راستی و
حق برای خدا به جای می‌آورد. (۳)

قرآن در ضمن دعای ابراهیم خلیل را بیان فرموده است
و فروردگارا من و فرزندانم را نمازگزار قرار ده و دعای ما را
پذیر کن، (۴) و هم‌چنین در نخستین ساعات بعثت حضرت
وسی و نزول وحی، او را به اقامه نماز دستور می‌دهد که

نماز

در بدن داری اگر سوز حیات

هست معراج مسلمان در صلات

نماز عبادتی است ریشه‌دار و مشترک میان همه‌ی ادیان.
اما نماز در اسلام امتیازات و ویژگی‌های خاصی دارد، نماز
سنگ محک دین انسان‌هاست و به وسیله‌ی نماز درجه
خلوص و عیار دینداری مشخص می‌شود، به این معنا هر
چه بیشتر نماز انسان را از بدی باز می‌دارد عیار دینداری او
بالا تر است. نماز عشق و امید به زندگی را در انسان زنده
می‌کند، آثار و شعاع نماز می‌تواند گستره‌ی آفاق و نفس
درنوردد و دنیا را پر از زیبایی و دوستی کند، می‌تواند
آینده‌ی خوبی را برای انسان مسلمان ترسیم کند و خصلت
انسانیت و کمال را به انسان نشان دهد و می‌تواند دقیق‌ترین

و بهترین برنامه را به انسان بدهد هم‌چنان که چشم نور
دنیاست و به وسیله‌ی آن دنیای ظاهری را می‌توان دید نماز
هم نور دین است که به وسیله‌ی آن می‌شود حقایق و دنیا
باطل و آن چه که نادیدنی است دید، به قول شاعر:

۱- بحار علوم الدین، ج ۵، ص ۱۶۰.

۲- سوره عنکبوت، آیه ۴۵.

۳- تاثیر نماز در زندگی فرد و پایداری جامعه، تألیف احمد

موسی، انتشارات کردستان، ص ۱۰.

۴- سوره‌ی ابراهیم، آیه ۴۰.

«پس مرا پرستش کن و نماز را برای ذکر من به پادار»^(۱) پیامبر (ص) می فرماید: «الصَّلَاةُ مِعْرَاجُ الْمُؤْمِنِ» نماز وصیت لقمان به فرزندش آمده است: «فرزندم نماز را به پادار» و خداوند آخرین پیامبر خویش حضرت محمد (ص) را به نماز فرمان داده و آن را از ویژگی های اصلی مستقیر و اوصاف مؤمنین رستگار دانسته است.

نماز نیروی روحی و معنوی است

(بقره، آیه ۱۷۷)

«ای کسانی که ایمان آورده اید از صبر و نماز یاری بجوئید که خداوند با صابران است» (بقره، آیه ۴۵ و ۴۶)

(سعدی: ۴۵ و ۴۶)

طیران مرغ دیدی تو زپای بند شهوت

اهمیت نماز در کلام پیامبر (ص)^(۲)

بدر آی تا بینی طیران آدمیت

باید دانست که اشرف مخلوقات پیامبر خاتم (ص) می باشد و بهترین هدیه ی خداوند برای بهترین مخلوق نماز است.

مسلم است هر چه فرد شریف تر و بزرگوارتر باشد هدیه ای که به وی اهدا می شود نفیس تر خواهد بود بنابراین باید قدر این هدیه ی گرانبها را دانست و با جان و دل واپسین لحظات زندگی از آن حمایت و حفاظت کرد چرا که این هدیه ی «نماز، نور چشم پیامبر است» «و قَرَّةَ عَیْنِی لَیْ الصَّلَاةُ»^(۳) و در حدیث دیگر از پیامبر بزرگ اسلام حضرت محمد (ص) آمده است که پیامبر فرموده: «لا خیر فی الدین الاصلوة» در دینی که نماز در آن نباشد خیر و برکتی نیست

۱- سوره ی طه، آیه ۱۴.

۲- تأثیر نماز در زندگی فرد و پایداری جامعه، تألیف احسان کهنه پوشی، انتشارات کردستان، ص ۵۰.

۳- نماز نور چشم من است.

وقت نماز

هر فردی که به سن تکلیف می‌رسد بر او واجب است در شبانه‌روز ۵ نوبت نماز بخواند که به آن نمازهای پنج‌گانه می‌گویند.

برای هر یک از نمازها وقتی مشخص شده است.

● نماز صبح ← از اذان صبح (طلوع فجر) تا طلوع آفتاب.

● نماز ظهر ← از اذان ظهر تا اذان عصر (تا وقتی که سایه هر چیز اندازه خودش است)

● نماز عصر ← از اذان عصر تا غروب آفتاب.

● نماز مغرب ← از غروب آفتاب تا اذان عشاء (تا وقتی که شفق قرمز در آسمان غایب شود)

● نماز عشاء ← از اذان عشاء تا طلوع فجر.

● نکته: نمازگزار قبل از اقامه نماز باید به وقت نماز یقین داشته باشد، پس اگر بفهمد که نماز را پیش از وقت خود خوانده و هنوز وقت نماز نبوده، نماز او باطل است.

● نکته: مستحب است نمازگزار نماز را در اول وقت بخواند (که نشان تعهد و دقت اوست).

اذان و اقامه

اذان دعوت از مردم برای جمع شدن و اقامه نماز است. اذان اعلام حضور و دعوت مسلمانان به عقاید دینی در جهان است.

اذان فریادی است به طرفداری از خدا بر ضد هرگونه شرک و بت‌پرستی و خرافه‌پرستی، اقامه نیز همین ویژگی‌ها را داراست.

گفتن اذان و اقامه برای هر فرضی از نمازهای پنج‌گانه «سنت کفایی» است یعنی سنتی است که اگر یک نفر آن را انجام دهد به جای جماعت کافی است و ثواب آن به همه می‌رسد.

ترتیب و چگونگی اذان و اقامه گفتن

عبارات	اذان	اقامه
الله اکبر	چهار مرتبه	دو مرتبه
اشهد ان لا اله الا الله	دو مرتبه	یک مرتبه
اشهد ان محمداً رسول	دو مرتبه	یک مرتبه
حي على الصلاة	دو مرتبه	یک مرتبه
حي على الفلاح	دو مرتبه	یک مرتبه
قد قامت الصلوة	ندارد	دو مرتبه
الله اکبر	دو مرتبه	دو مرتبه
لا اله الا الله	یک مرتبه	یک مرتبه

می‌گوییم: «اعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ»

سپس سوره‌ی حمد و به دنبال آن پس از گفتن واژه‌ی **سوره‌ی دیگری** یا چند آیه‌ای از قرآن کریم را **خوابیم**. (۱)

سپس با گفتن «اللَّهُ أَكْبَرُ» به رکوع می‌رویم دست‌ها را **زیر پا** قرار می‌دهیم و در این حال یک یا سه بار **می‌گوییم:**

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ»

سنت است که بگوییم: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا»

خداوند در آیه‌ی ۷۷ سوره‌ی حج می‌فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید رکوع کنید در مقابل پروردگارتان.»

از رکوع بلند می‌شویم در حالی که دست‌ها را تا مقابل **پای راست** بلند می‌کنیم و می‌گوییم: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ»

همین که راست ایستادیم دست‌ها را پایین می‌آوریم و **می‌گوییم:** «رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ»

پس

نمازگزار می‌تواند در هر رکعت بعد از بلند شدن از رکوع **بگوید:** سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ دعای زیر را **تکرار** و سپس به سجده برود:

سُبْحَانَكَ يَا مَنْ مَلَأَ السَّمَوَاتِ وَمَلَأَ الْأَرْضَ وَمَلَأَ مَا بَيْنَهُمَا وَمَلَأَ مَا شِئْتَ مِنْ شَيْءٍ بَعْدَ...

در دو رکعت اول هر نماز سوره‌ی حمد و توحید یا سوره حمد و **سوره‌های کوچک قرآن** را می‌خوانیم.

چگونه نماز بخوانیم؟ (۱)

۱- نیت انجام نماز را به دل راه می‌دهیم این که می‌گوییم
ادا می‌نمایم فرض ظهر را مثلاً ۴ رکعت نماز ظهر را برای
خدا به جای می‌آورم دست‌ها را تا بالای گوش‌ها مقابل
نرمی گوش‌ها بلند می‌کنیم.

۲- تکبیر تحریم: «اللَّهُ أَكْبَرُ»

«أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي» (۲)

خداوند در آیه بالا می‌فرماید: «نماز را به پای دارید برای یاد من»

«أَذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ»

خداوند در آیه بالا می‌فرماید: «یادم کنید تا یادتان کنم.»
دست به سینه می‌ایستید یعنی با دست راست دست
چپ را می‌گیریم و بالای ناف می‌گذاریم و فروتنانه دعای
افتتاح را می‌خوانیم (سنت است):

«وَجْهَتْ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، حَنِيفاً وَمَا
أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ الصَّلَاتِ وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ»

۱- گلستان عقیده و عمل، تألیف حاج ملاخالد رحیمی، انتشارات کردستان، ص ۲۳۹ تا ۲۵۲. ۲- سوره‌ی طه، آیه‌ی ۱۴.

در نماز صبح بعد از برخاستن از رکوع رکعت دوم **سوره بقره** داریم و لحظاتی می‌نشینیم و برای انجام رکعت دوم خواندن دعای مذکور، سنت است دست‌های خود را **سوره بقره** خیزیم و می‌ایستیم.

بیاورد و قنوت را بخواند.

«سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى»^(۱) «به پاکی یاد کنید پروردگار

سوره بقره مرتبه‌ات را».

دعای قنوت

۹- بعد از رکعت دوم **اللَّهُ أَكْبَرُ** گویان از سجده

«اللَّهُمَّ اهْدِنِي فِیْضَ هَدَيْتَ وَ عَاضِي فِیْمَنْ عَافَيْتَ تَوَلَّنِي فِیْمَنْ تَوَلَّيْتَ وَ بَارِكْ لِي فِیْمَا أُعْطِيتَ وَ قِنِي شَرَّ مَا كَسَبْتُ قَضَيْتَ فَأَنْتَ تَقْضِي وَ لَا يَقْضِي عَلَیْكَ وَ إِنَّهُ لَا لُذْلَ بِنَاصِيَةٍ وَ لَا يَعْزُزُ مَنْ عَادَيْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَ أَتُوبُ إِلَیْكَ وَ سُبْحَانَ اللَّهِ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ عَلَى آلِهِ وَ صَحْبِهِ وَ سَلَّمَ»

۶- بعد از اندکی وقفه «اللَّهُ أَكْبَرُ» گویان به سجده

می‌رویم و پیشانی و بینی و کف دو دست و زانوهای و انگشتان پا روی زمین می‌گذاریم و یک یا سه مرتبه می‌گوییم:

«سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى وَ بِحَمْدِهِ»

آیهی سجده «وَأَسْجُدُوا» و سجده ببرید.^(۱)

۷- **اللَّهُ أَكْبَرُ** گویان سربلند می‌کنیم و می‌نشینیم

می‌گوییم:

«رَبِّ اغْفِرْ لِي وَ أَرْحَمْنِي وَ أَرْزُقْنِي وَ أَجِزْنِي وَ عَاضِي

وَاهِدِنِي»

۸- دوباره **اللَّهُ أَكْبَرُ** گویان به سجده دوم می‌رویم

اندام‌های نام برده را روی زمین می‌گذاریم و یک یا چند

دعای سجده را می‌خوانیم و آن گاه **اللَّهُ أَكْبَرُ** گویان

ب) اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ ظَلَمْتُ نَفْسِیْ ظُلْمًا کَثِیْرًا وَ لَا یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ فَاغْفِرْ لِیْ مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِکَ وَارْحَمْنِیْ اِنَّکَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ.

۱۱- سر را به طرف راست برمی گردانیم و می گوئیم:

«السَّلَامُ عَلَیْکُمْ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ» (سلام اول واجب است)

۱۲- سر را به طرف چپ برمی گردانیم و می گوئیم:

«السَّلَامُ عَلَیْکُمْ وَ رَحْمَةُ اللّٰهِ» (سلام اول سنت است)

توجه داشته باشید سایر نمازهای سه رکعتی و چهار رکعتی به همین صورت خوانده می شود.

نکته: قبل از اقامه نماز پنج فرضه این تسبیحات را

قرائت می کنیم.

اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ، سُبْحَانَ اللّٰهِ وَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَ اللّٰهُ اَكْبَرُ
فَتَبَارَكَ اللّٰهُ مَا شَاءَ اللّٰهُ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ
الْعَلِيِّ الْعَظِیْمِ عَدَدَ خَلْقِهِ وَ رِضَا نَفْسِهِ وَ مِدَادَ کَلَمَاتِهِ
عَشْرَ مِرَّاةٍ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالٰی سُبْحَانَکَ سُبْحَانَ اللّٰهِ (ده مرتبه)
لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ (ده مرتبه) اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ (ده مرتبه)
اللّٰهُ اَكْبَرُ (ده مرتبه) اِسْتَغْفِرُ اللّٰهَ (ده مرتبه) بعداً امام می گوید: «رَحْمَةُ اللّٰهِ عَلَی الْمُقِیْمِ»

از طرف مؤذن قامت گفته می شود و فريضه نماز انجام داده می شود.

نماز جماعت^(۱)

تشکیل جماعت برای ادای نمازهای پنجگانه سنت مؤکده است، که حداقل آن امام است و یک نفر مأموم و فضیلت آن در مسجد بیشتر است تا در خانه.

اسلام وظیفه‌ی هر مسلمان را تنها در این خلاصه نکرده است که به صورتی منفرد و جدا از جامعه‌ی خویش در محیطی که در آن زندگی می کند به انجام نماز بپردازد بلکه او را به طور جدی به انجام نماز به صورت جماعت فراخوانده است.

بنابراین اگر نماز جماعت از نظر اسلام واجب نگردیده است در عوض به درجات از نماز فردی بالاتر می باشد، در روایات آمده است: بنده‌ای که به یکی از مساجد روی آورد و به ازای هر گامی که برمی دارد ثوابی برایش می نویسند و گناهی از او بخشیده می شود و این اجتماع برای جماعت دربردارنده‌ی نوعی آموزش و توجیه و موعظه و یادآوری و تجدید پیمان و احیای حس برادری و استحکام وحدت و اظهار قدرت می باشد جماعت در مسجد باعث می شود که

۱- نسیم بهشت دختران، مؤلفان، حسنی، عزالدین، صلواتی، طارق، نشر، عابد، صص ۲۱ و ۲۲.

فرزندان مسلمانان با یکدیگر آشنا شوند و بیگانه نباشند. به همدیگر نزدیک شوند و دور نباشند نسبت به هم محبت ورزند و کینه نداشته باشند و در جبهه‌ی واحدی قرار گیرند و کشمکش ننمایند.

شروطی برای اقتدار در جماعت^(۱)

- ۱- نیت اقتدا.
- ۲- مقدم نبودن مأموم بر امام.
- ۳- مأموم به وسیله‌ی دیدن یا شنیدن صدای امام یا به وسیله کسی دیگر به انتقالات (رکوع و سجود و...) امام آگاهی داشته باشد.
- ۴- اجتماع امام و مأموم هر دو در یک محل باشد.
- ۵- تخلف و سرپیچی نکردن مأموم از امام و...

چگونه در نماز جماعت شرکت کنیم؟

در یکی از صف‌های تشکیل شده قرار می‌گیریم و بعد از نیت و تکبیر ترم امام، ما هم اقدام به نیت می‌کنیم و نیت جماعت را به جای می‌آوریم.

در نمازهای بیشتر از دو رکعت، در دو رکعت اول ساکت می‌شویم تا امام سوره‌ی حمد را تمام کند و بعد از آن ما هم سوره‌ی حمد را تلاوت می‌کنیم و بعد گوش به فرمان امام با «اللَّهُ أَكْبَرُ» به رکوع، سجود می‌رویم و حالت اعتدال پیدا می‌کنیم و تا امام سلام را ندهد، ما هم سلام نمی‌دهیم و تا آخر تابع امام هستیم.

شرایط صحت نماز

هم‌چنان که برای رفتن به میهمانی خود را پاکیزه می‌کنیم، لباس‌های تمیز می‌پوشیم و موهای خود را مرتب می‌کنیم، برای نماز هم که به میهمانی خدا رفتن و گفتگو با خداوند است باید از قبل خود را آماده کنیم اما چگونه؟ با انجام کارهای زیر:

- ۱- یکی از شرایط صحت نماز این است که بدن و لباس نمازگزار و جایی که نماز در آن برگزار می‌شود از هر گونه آلودگی به چیزهای ناپاک محفوظ باشد. این کار ما را به پاکی و نظافت عادت می‌دهد و پاکیزه و نظیف بار می‌آورد.
- ۲- شرط دیگر صحت نماز این است که نمازگزار به هنگام خواندن نماز باید قسمت عورت بدنش پوشیده باشد، اگر این قسمت یا برخی از آن به هنگام نماز برهنه باشد نماز باطل است.

- ۳- برای صحت نماز، بر نمازگزار واجب است که رو به قبله بایستد، که نشان از نظم و پرهیز از پراکندگی و بی‌نظمی دارد و از طرف دیگر مسلمانان با قبله‌ی واحد (کعبه)، هم بهترین جهت و بیشترین پاداش را نصیب خود کرده‌اند و هم در حالت سردرگمی قرار نمی‌گیرند.

۵- تعداد افراد از ۴۰ نفر مرد مکلف اهل محل کم تر نباشد.

۶- نماز باید به جماعت ادا گردد، کسی که تا قبل از اتمام رکعت دوم توانست به جماعت جمعه به پیوندد و رکوع را با جماعت به جا آورد نماز جمعه اش صحیح است و اگر بعد از اتمام رکوع دوم به جماعت برسد باید نیت جمعه آورد و به جماعت به پیوندد ولی بعد از سلام اختتام امام جمعه برخاسته و چهار رکعت نماز ظهر بجا آورد و چنین افرادی که بعد از اتمام رکوع رکعت دوم به جماعت جمعه پیوسته اند جزء افراد حد نصاب جمعه محسوب نمی شوند، آن ها تنها از فضیلت نماز جماعت برخوردار می شوند نه نماز جمعه.

۷- قبل از اقامه نماز دو خطبه به زبان عربی که جامع حمد و ثنای خدا و صلوات بر پیامبر (ص) و دعوت به اطاعت و تقوای خدا و دعا برای توفیق مسلمین و یک آیهی قرآن، به وسیلهی امام جمعه خوانده می شود.

۸- ایستادن امام بین دو خطبه و شنواندن خطبه ها به حداقل ۴۰ نفر اهل محل، از شروط صحت، نماز جمعه هستند.

شروط وجوب نماز جمعه^(۱)

- ۱- اسلام   ۲- بلوغ   ۳- عقل   ۴- آزادی
- ۵- ذکوریت   ۶- تندرستی   ۷- متوطن بودن

نماز جمعه

نماز جمعه برابر نصّ صریح قرآن واجب است و بر هر مردی که دارای عذرهای ترک جماعت نباشد واجب است، بر افراد پیر و زمین گیر و یا کور که وسیلهی رفت و برگشت داشته باشند و قصد اقامت کرده اند و بر مردان روستایی که ۴۰ نفر از اهل جمعه (بالغ، مرد، مؤمن و عاقل اهل محل) داشته باشند واجب است، اما بر زنان و مسافر و اطفال و چادر نشینان که صدای ندای جمعه را نشنوند واجب نیست.

شرایط صحت نماز جمعه

۱- نماز جمعه باید دو رکعت باشد مانند نماز جماعت صبح، ولی قنوت ندارد، مگر قنوت نازل برای دفع بلا و مصیبت.

۲- تمام دو رکعت باید در وقت ظهر انجام گیرد.

۳- باید در داخل شهر یا روستا ادا گردد و نه در فضای خارج از شهر و روستا.

۴- باید در شهر تنها در یک محل ادا شود مگر آن که شهر خیلی بزرگ باشد و اجتماع همه ی آن ها در یک محل ممکن نباشد.

۱ و ۲- احکام در فقه امام شافعی، ترجمه التقریب، مترجم، مرحوم ماموستا ملاعلی صبار، انتشارات کردستان، ص ۲۲.

فرض‌های نماز جمعه^(۲)

فرض‌های نماز جمعه به سه چیز است.

۱- خواندن دو خطبه در حال ایستادن.

۲- نشستن در بین آن‌ها.

۳- دو رکعت خوانده شود به جماعت.

هیأت جمعه^(۱)

هیأت جمعه به چهار خصلت است:

۱- غسل جمعه.

۲- نظافت بدن.

۳- پوشیدن لباس سفید.

۴- ناخن گرفتن و عطر زدن.

متوجه شدن و گوش دادن به خطبه و تکلم نکردن

مستحب است. هنگام خواندن خطبه اگر کسی وارد مسجد

شود دو رکعت خفیف سنت جمعه بخواند آن گاه نشسته

متوجه خواندن خطبه شود.

نماز تراویح و عیدین^(۱)

یکی دیگر از نمازهای پرشکوه نماز تراویح است که ویژه شب‌های ماه مبارک رمضان است. در شب‌های رمضان بعد از نماز عشاء مسلمانان در مساجد و یا در خانه‌ها این نماز را به جماعت می‌خوانند این نماز بیست رکعت است به صورت دو رکعتی خوانده می‌شود اگر خسته بودند می‌توانند کم‌تر از بیست رکعت بخوانند.

در نیت تراویح دو رکعت نماز سنت تراویح را به جماعت می‌خوانیم، نماز تراویح به صورت انفرادی نیز خوانده می‌شود بعد از تراویح سه رکعت نماز وتر نیز می‌خوانند.

اول دو رکعت می‌خوانند البته نماز سنت وتر ویژه رمضان نیست و تمام سال سنت است که بعد از سنت عشاء خوانده شود.

۱- روش جدید در آموزش نماز در فقه امام شافعی، تألیف محمودی عبدالرحیم، ناشر، انتشارات کردستان، صص ۳۵ و ۳۶ و ۳۷.

۱- همان منبع، صص ۲۲ و ۲۳.

سنت‌های رواتب مؤکد^(۱)

سنت‌های رواتب یعنی سنت‌هایی که تابع نمازهای فرضی هستند و پیامبر (ص) مرتب آن‌ها را انجام داده است شامل: دو رکعت قبل از نماز ظهر، دو رکعت بعد از آن، دو رکعت بعد از نماز مغرب، دو رکعت بعد از عشاء و دو رکعت قبل از نماز صبح. در نیت رواتب می‌گوییم نیت دارم دو رکعت نماز سنت راتبه می‌خوانم.

● نکته: اگر نماز سنت قبل از ظهر بود می‌گوییم راتبه قبل از نماز ظهر و اگر راتبه بعد از نماز بود می‌گوییم راتبه بعد از نماز.

نماز عیدین (عید رمضان و قربان)^(۲)

در طول سال مسلمانان جهان دو جشن می‌گیرند:

۱ - جشن رمضان (عید فطر) که بعد از تمام کردن روزه ماه مبارک رمضان است.

جشن قرآن که در روز دهم ماه ذیحجه یعنی بعد از تمام شدن حج بیت‌الله (خانه خدا) می‌باشد.

مسلمانان بعد از طلوع خورشید در مساجد و یا در صحرا جمع می‌شوند بعد از تلاوت قرآن و «اللَّهُ أَكْبَرُ» گفتن، دو رکعت نماز عید به جماعت به جا می‌آورند. بعد از نماز، امام دو خطبه را ایراد می‌کند بعد از خطبه‌ها مسلمانان با یکدیگر مصافحه می‌نمایند و یکدیگر را حلال می‌کنند.

در نیت نماز عید فطر (جشن رمضان) می‌گوییم نیت دارم دو رکعت نماز سنت جشن رمضان به جماعت می‌خواهم برای خدا «اللَّهُ أَكْبَرُ» و در نیت نماز عید قربان می‌گوییم، نیت دارم دو رکعت نماز سنت جشن قربان را به جا می‌آورم برای خدا «اللَّهُ أَكْبَرُ».

● نکته: در رکعت اول نماز عیدین قبل از خواندن سوره‌ی حمد هفت مرتبه می‌گوییم «سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله، و الله اكبر» و در رکعت دوم پنج مرتبه این ذکر را می‌خوانیم.

۱- همان منبع، صص ۳۶ و ۳۷.

۲- روش جدید در آموزش نماز در فقه امام شافعی، تألیف محمودی، عبدالرحیم، انتشارات کردستان، صص ۳۸ و ۳۹.

نماز مسافر^(۱)

کوتاه کردن نماز چهاررکعتی برای مسافر به پنج شرط زیر رواست:

- ۱- مسافرت معصیت نباشد.
- ۲- از شانزده فرسخ کم تر نباشد.
- ۳- چهاررکعتی حاضر باشد نه چهاررکعتی فوت شده یا چهار رکعتی که در مسافرت قصر فوت شده باشد.
- ۴- آوردن نیت قصر با تکبیرة الاحرام.
- ۵- اقتدا به مقیم نکرده باشد، جمع کردن بین ظهر و عصر و هم چنان مغرب و عشا خواه جمع تقدیم و خواه جمع تأخیر (عصر را با ظهر و عشا را با مغرب یا بالعکس) برای مسافر حایز شرایط مذکور، در قصر جایز است یعنی می تواند نماز عصر را با ظهر یا ظهر را با عصر، عشا را با مغرب یا مغرب را با عشا بخواند. جمع تقدیم یعنی خواندن نمازهای عصر و عشا با مغرب در مواقع ریزش باران برای مقیم غیر مسافر هم جایز است ولی جمع تأخیر در حضر جایز نمی باشد.

۱- احکام در فقه امام شافعی، ترجمه التقریب، مترجم مرحوم ماموستا ملا علی صبار، انتشارات کردستان، صص ۲۱ و ۲۳.

روزه

خداوند متعالی سالی یک بار روزه ماه رمضان را بر مسلمانان واجب کرده است. به دلیل آیه «یا ایها الذین آمنوا کتب علیکم الصیام کما کتب علی الذین من قبلکم لعلکم تنقون»^(۱)

«ای کسانی که ایمان آورده اید روزه بر شما واجب شد همان طور که بر کسانی که پیش از شما بودند واجب شده، باشد که پرهیزکار شوید.»

روزه هم مانند نماز، واجب است بدون چون و چرا مؤمنین به آن گردن نهند هر چند تحقیق در فلسفه و حکمت آن هیچ مانعی از نظر اسلام ندارد.

از نظر جسمی و پزشکی می توان به برخی از فواید روزه اشاره کرد از جمله: «نجات بدن از انباشت چربی ها، از بین رفتن فضولات و سموم انباشته شده در بدن، ایجاد فرصت به سلول های بدن و غدد و معده و کبد و روده برای انجام وظایف خود، آسوده کردن کلیه ها و مجاری دفع ادرار، پیشگیری از بیماری تصلب شرائین و...» از نظر روحی و

۱- سوره بقره، آیه ۱۸۳.

روانی فوایدی بر روزه مترتب است از جمله: «پاکری احساسات و عواطف، تقویت احساس نیکی کردن، دوری از دعوا و جدل و دشمنی، تقویت و عظمت روح و روان».

احکام روزه

۱ - باید به مدت یک ماه هر روز اول سپیده صبح تا غروب آفتاب روزدار باشیم و در این فاصله نباید چیزی بخوریم یا بیاشامیم. هر چند که مقدارش کم باشد اما اگر کسی به اشتباه و بدون توجه، چیزی بخورد یا بیاشامد، روزه اش باطل نمی شود.

● نکته: فرو بردن آب دهان، روزه را باطل نمی کند.

۲ - کودکان و نوجوانانی که روزه بر آنها واجب نیست نباید آشکارا در بین مردم چیزی بخورند.

۳ - خداوند مهربان به شخص مسافر و مریض اجازه داده است که در زمان مسافرت روزه نگیرد ولی باید بعد از ماه رمضان به تعداد آن روزها روزه بگیرد.

۴ - رفتن زیر آب برای روزه دار مکروه است.

۵ - از سنت های روزه حفظ زبان از محرمات اعم از غیبت، نمّامی، دروغ، دشنام و... می باشد. اگر او را دشنام دهند در جواب بگویند من روزه هستم.

۶ - خوردن چیزهایی بدبو که تا روز بوی آن باقی بماند مانند سیر و پیاز، مسواک نکردن دهان به طوری که دیگران از بوی بد دهان اذیت شوند مکروه است.

۷ - روزه گرفتن ماه رمضان بر زنانی که در حالت استحاضه قرار دارند واجب است.

● نکته: استحاضه یعنی خونی که در غیر ایام عادت ماهیانه و در غیر اوقات پس از زایمان از رحم زنان خارج می شود.

۸ - روزه ی زنان بی حجاب از نظر اسلام صحیح است اما به خاطر بی حجابی دچار گناه می گردند.

۹ - در ایام عادت ماهیانه زن ها از انجام بسیاری از اعمال دینی معاف می باشند از جمله:

• نماز خواندن، روزه گرفتن، تلاوت قرآن، حمی سی جزء قرآن، تماس با آیات، قرآن وارد شدن و توقف در مسجد، طواف خانه ی خدا»

شرایط وجوب روزه (۱)

شروع وجوب روزه سه چیز است:

۱ - اسلام ۲ - بلوغ ۳ - عقل و توانایی روزه گرفتن

مبطلات روزه

۱ - قی کردن عمدی

۲ - دیوانگی

۳ - کفر کردن

۴ - و...

● نکته: جهت مطالعه بیشتر به کتب احکام مراجعه نمایید.

۱ - احکام در فقه امام شافعی، ترجمه التقرب، مترجم: مرحوم ماموستاملا علی صبار، انتشارات کردستان، ص ۳۴.

روزهایی که روزه حرام است

در پنج روز، روزه حرام است شامل:

۱- عید قربان.

۲- عید رمضان.

۳- سه روز ایام التشریق (۳ روز بعد از عید قربان) و روزه‌ی یوم الشک کراهت تحریمی دارد مگر این که با عادت او برخورد کرده باشد.

کفاره‌ی روزه واجب عبارت است از: آزاد کردن یک بنده‌ی مسلمان، در صورت نبودن بنده باید ۲ ماه پشت سر هم روزه بگیرد و در صورت عدم قدرت باید شصت مسکین را اطعام کند هر مسکینی یک مد یعنی دو رطل و هر رطل ۹۰ مثقال یا ۱۲۸ درهم.

و کسی که بمیرد و براو روزه‌ی رمضان باشد برای هر روز باید یک مد برای فقرا مصرف کنند کسی که پیرو توانایی روزه را نداشته باشد افطار کند و برای هر روز یک مد کفاره بپردازد. زن حامله یا شیرده اگر از تلف خود بترسد افطار کرده پس آن را قضا نماید و اگر از تلف فرزند بترسد بر او هم قضا و هم کفاره واجب است، برای هر روز یک مد که ۱/۳ رطل عراقی است، اما مریض و مسافر سفر طولانی افطار نموده سپس قضا نماید.

زکات

زکات، عبادت مالی و اجتماعی پراهمیت و بزرگی است.

این عبادت، دومین فریضه‌ی اسلامی است که در قرآن، در دهها مورد هم‌ردیف نماز قرارش داده است. یک بار با واژه‌ی زکات و جای دیگر با واژه‌ی صدقه و گاه نیز با کلمه‌ی اتفاق از آن یاد شده است.

«الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ»

(سوره‌ی بقره، آیه‌ی ۳)

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ...

(سوره‌ی بقره، آیه‌ی ۱۱۰)

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ.

(سوره‌ی بقره، آیه‌ی ۲۷۷)

مصارف زکات (۱)

۱- فقرا.

۲- مساکین یعنی درماندگان.

۳- عاملان و مسئولان کارهای مربوط به زکات.

۴- مولفة قلوبهم، یعنی جماعتی که جلب و انس دادن و تمایل ساختن دل‌هایشان به اسلام مورد نظر می‌باشد.

۵- آزادی بردگان و رهایی آنان از زیر یوغ بردگی.

۶- غارمون یعنی کسانی که بدهی زیادی به گردنشان افتاده و امکان پرداخت آن را ندارند، به شرطی که این بدهی‌ها در راه گناه و معصیت و از روی حماقت و زیاده‌روی مصرف، ایجاد نشده باشند.

۷- فی سبیل الله یعنی در راه خدا، که طریق منتهی به رضای خدا می‌باشد.

۸- ابن السبیل، یعنی کسی که دسترسی به مال خود ندارد، هر چند که در سرزمین خود ثروتمند و توانگر باشد.

اهداف زکات (۲)

واژه زکات در زبان عربی دو معنی دارد: ۱- پاکسازی و نظافت. ۲- رشد و افزایش، بنابراین زکات هر دو مفهوم پاکسازی و رشد را دارا می‌باشد، از طرفی به معنی طهارت درونی فرد، ثروتمند که از بخل متنفر است می‌باشد که فرد و جامعه مبتلا به بخل و حرص و آزرستگار نمی‌باشند، زکات دهند، را با شخصیت و موجودی معنوی معرفی می‌کند و رشد

۱- همان منبع، صص ۲۶۰ و ۲۶۱.

۲- همان منبع، صص ۲۷۴ تا ۲۷۹ به طور خلاصه.

شخصیت فقیر را نیز موجب می‌شود و آبروی او ریخته نمی‌شود و زکات سبب رشد مالی و برکت یافتن آن می‌شود و در پشت این کاهش ظاهری یک افزایش حقیقی وجود دارد.

زکات یکی از وسایل مورد نیاز برای کاستن فاصله‌ی میان ثروتمند و فقیر می‌باشد.

گواهی نویسندگان بیگانه (۱)

لئودوروویچ می‌گوید: در اسلام، راه حل دو مشکلی که دنیا را به خود مشغول داشته است پیش‌بینی شده است. یکی این سخن که می‌گوید:

«إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ» «که زیباترین اساس اشتراکیت می‌باشد.»

دومی مقرر کردن «زکات بر هر صاحب مالی» مؤلف کتاب «الاسلام و النظام العالمی الجدید» از قول مارکس راجع به زکات چنین نقل می‌کند، این مالیات، یک تکلیف دینی است که پرداختنش بر همگان واجب است و علاوه بر این ویژگی دینی، یک نظام کلی اجتماعی بود، و منبعی بود که دولت اسلامی محمدی، از طریق آن امکان کمک به نیازمندان را فراهم می‌آورد و براساس یک روش محکم و استوار و نه شیوه‌ای استبدادی و اجباری و نه سطحی و موقتی، پی‌ریزی شده است.

هم‌چنین از قول «ماسیفیون» خاورشناس معروف نقل

۱- عبادت در اسلام، تألیف دکتر یوسف قرضاوی، ترجمه‌ی محمد سناری خرقانی، ص ۲۸۰.

شده است که، دین اسلام کفایت لازم برای تلاش در جهت عملی ساختن اندیشه‌ی مساوات را دارد یکی از راه زکات و دیگری از راه مبارزه با وام‌های بهره‌دار و مالیات‌های غیرمستقیم که بر ضروریات اولیه مردم بسته می‌شوند و در عین حال مالکیت فردی و سرمایه‌داری تجاری را می‌پذیرد و به این ترتیب بار دیگر موضعی متوسط در میان نظریات سرمایه‌داری و برنامه‌های اشتراکی اتخاذ می‌کند.

حج (۱)

خداوند می‌فرماید: «وَاتَّقُوا الْحَجَّ وَالْمُعْرَةَ لِلَّهِ»

مناسب حج و عمره را برای خدا انجام دهید.

قال رسول الله ﷺ: أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الْحَجَّ فَحَجُّوا مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفَتْ وَلَمْ يَفْسُقْ خَرَجَ مَنْ ذَنْبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ وَالْمُعْرَةَ كَفَّارَةً لِمَا بَيْنَهَا وَالْحَجُّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ»

رسول خدا ﷺ فرمود: ای مردم به تاکید خداوند حج را بر شما فرض کرده پس مراسم حج را انجام دهید هر کس که تنها برای رضای خدا حج کند و خلاف شرع ننماید، خارج می‌شود از گناهانش مثل روزی که به دنیا آمده است و انجام عمره کفارت گناهان می‌شود و حج شرعی پاداشی ندارد به غیر از بهشت.

لغت حج در زبان عربی یعنی قصد، و اما در اصطلاح شرعی یعنی قصد و تصمیم طواف و زیارت کعبه در مکه مکرمه به عبارتی خیلی ساده‌تر حج کردن به انجام دادن مناسک و به جای آوردن عبادت و کارهایی گفته می‌شود که به طور خلاصه بیان می‌شود.

احرام از میقات و شروع تلبیه «لبیک گفتن» ورود به مکه، ورود به مسجدالحرام به جا آوردن طواف کعبه برای اولین بار که طواف القدوم نام دارد، سعی بین صفا و مروه، حرکت از مکه به سوی منی در روز هشتم ذی الحجه ورود به مسجد حنیف که نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا را در همان جا خوانند و شبانگاه بیتوته می کنند و بعد از نماز صبح و طلوع آفتاب به سوی عرفات حرکت می کنند و بعد از غروب آفتاب به طرف مزدلفه رهسپار می شوند و نماز مغرب و عشا را در آنجا می خوانند و همان جا بیتوته می کنند و صبح روز عید بعد از نماز از مزدلفه به طرف منی رهسپار می شوند و چون به محلی که به نام مشعرالحرام است می رسند بر آن صعود می کنند بعد از مشعرالحرام نیز راهی شده به منی می روند و پس از طلوع آفتاب قبل از هر کاری به رمی یکی از جمرات^(۱) به نام «جمرةالعقب» خوانده می شود، می پردازد و با پرتاب اولین سنگ ریزه تلبیه را قطع می کند و تکبیر را شروع می نماید، چاشتگاه، همین روز (روز عید) به ذبح قربانی می پردازند، بعد حلق و تقصیر شروع می شود (حلق - تراشیدن موی سر و تقصیر قیچی کردن بعضی از آن است) پس از خاتمه ای این کارها می توانند لباس بپوشند، جامه ای احرام را درآورند و آن گاه به مکه برمی گردند تا طواف الافاضه را انجام دهند و پس از این طواف، تمام آن چه که تاکنون ممنوع بوده است جواز پیدا می کند و به عبارت دیگر کاملاً آزاد می شوند، بعد از مکه به

۱- احرام ثلاثه: سه میله اند که برحسب دستور شرعی، حجاج برای آن ها سنگ ریزه پرتاب می کنند ۷ عدد سنگ در هر دفعه.

منی برمی گردند و قبل از مراجعت از مکه برای مرتبه سوم طواف الوداع به عمل می آورند، به مدینه منوره به زیارت روضه ی حضرت محمد (ص) و اماکن متبرکه آن جا مشرف می شوند و سپس به وطن باز می گردند.

اهمیت حج در زندگی فردی و اجتماعی^(۱)

زیارت خانه خدا و انجام مراسم یکی از شعایر بزرگ اسلامی و از وظایف مهم مسلمانان است و ترک آن برای کسانی که توانایی دارند موجب غضب الهی است. کسی که یا نیت خالص به حج می رود و در آن مکان مقدس از ذات قدس الهی طلب آمرش می کند و پس از مراجعت گناه و معصیت نکند امید می رود که خداوند توبه او را بپذیرد و بر لوراق اعمال زشت او قلم عفو بکشد. اما وای بر آنان که زحمات این راه را متحمل می شوند، به کعبه می روند و چون برمی گردند به همان اعمال ناروای خود برمی گردند و حاضر نمی شوند به اصلاح حال خود بپردازند. چنین اشخاصی را حج رفته نمی توان محسوب کرد، خداوند از انجام دادن نماز و روزه و به جا آوردن مراسم حج و زکات و احسان به فقرا و مستمندان برای خود منظوری ندارد، مصالح و منافع آن ها به خود ما باز می گردد. هر گونه فایده ای که در آن ها نهفته است برای ما و به حال افراد جامعه ما مفید است.

حق تعالی این گونه تکالیف را مقرر فرموده است تا ما

۱- گلستان عقیده و عمل، تألیف حاج ملاخالد رحیمی، انتشارات کردستان، صص ۳۸۴ تا ۳۸۶.

بندگان همیشه به حال همدیگر مفید باشیم ما مسلمانان. موظفیم روزی ۵ مرتبه نماز بخوانیم و این ۵ مرتبه را اگر در مسجد بخوانیم و جماعت را به همراه مردمان محله خود درک کنیم از حال همدیگر با خبر می شویم.

هر هفته یک بار هم در مسجد جامع بزرگ شهر به همراه عموم مردم شهر برای انجام فریضه‌ی نماز جمعه در روز آدینه حضور به هم می‌رسانیم و گذشته از انجام عبادت و شکرانه‌ی نعمت‌های بی‌دریغ آفریدگار توانا از اوضاع همشهریان خود آگاه می‌شویم هر ساله هم یک عده از مردمان هر نقطه به جانب کعبه‌ی معظمه که قبله‌گای مسلمانان است می‌شتابند. آستان شریف آن را با چهره‌ی خود می‌رویند و ضمن انجام دادن مراسمی که خداوند معلوم فرموده است از چگونگی اوضاع همدیگر اطلاع پیدا می‌کنند و عادات و اخلاق و رفتار هر قوم و هر ملتی را بررسی می‌کنند و چه بسا ممکن است به حال همدیگر مفید باشند، در آن میدان عرفات که مرصعات روز آخرت را جلوه‌گر می‌سازد پیر و جوان، بزرگ و کوچک، زن و مرد، باسواد و بی‌سواد یکرنگ و هماهنگ به درگاه خدای خود روی می‌آورند و از گذشته‌ی خود مغفرت می‌جویند دین اسلام دین اتحاد و برادری است که به هر وسیله می‌خواهد مسلمانان را بیشتر به هم نزدیک کند تا در نتیجه‌ی این ارتباطات وحدت شکست‌ناپذیری را تشکیل داده پایه و اساس دین و آیین آنان روز به روز استوارتر و محکم‌تر باشد.

شرایط وجوب پیدا کردن حج بر مسلمانان^(۱)

- ۱- اسلام.
- ۲- بلوغ.
- ۳- عقل.
- ۴- آزادی.
- ۵- قدرت و امکان مالی و بدنی برای خود و عیالش در زمان ایاب و ذهاب.
- ۶- باز بودن راه مکه.
- ۷- امکان و امنیت مالی و جانی در زمان رفتن و آمدن.

ارکان حج^(۲)

حج ۵ رکن دارد:

- اول ← نیت و قصد داخل شدن در احرام حج است با نیت حج.
- دوم ← ایستادن در محل عرفات.
- سوم ← هفت بار طواف دور خانه کعبه است.
- چهارم ← سعی و دویدن بین دو کوه صفا و مروه.
- پنجم ← اشیدن موی سر.

واجبات حج^(۳)

کسی که داخل احرام شود کارهای زیر بر او حرام می‌گردد:

- ۱- پوشیدن لباس دوخته شده.

۱- همان منبع، ص ۳۸۸. ۲- همان منبع، ص ۳۸۸.

۳- همان منبع، ص ۳۸۸.

- ۲- پوشاندن سر برای مردان.
- ۳- پوشاندن صورت برای زنان.
- ۴- آزاد کردن و شانه زدن موی سر.
- ۵- تراشیدن موی سر.
- ۶- مواد خوشبو زدن.
- ۷- کشتن شکار.
- ۸- عقد نکاح و...

بنیانی مقدس (۱)

سپاس و ستایش خدایی را که در عجایب صنع او نفوذ
توان کرد و از اوایل بدایع آن مخصوص عقول جز حیرت و
دهشت نتواند بود. و از بدیع الطاف او یکی آن است که از
آب ضعیف مردم شریف آفرید و او را استیلا داد تا به
ضرورت در اسباب توالد و تناسل شروع افتاد و از راه قهر و
کامگاری اخلاف و اعقاب ایشان را بقایی و دوامی نهاد.
و درود برسید انبیاء محمد مصطفی (ص) و بر اهل بیت
و یاران او، در وی که حصر آن در امکان نیاید و از حدّ احصا
تجاوز نماید.

اما بعد، بدان که نکاح دین را یاری افزایش و دیوان را
خواری نماید و در پیش دشمن خدای حصار است بس
حصین و بسیار شدن خلق را که مباحات سید کائنات با دیگر
انبیاء بدان است.

پیامبر (ص) فرمود: «النَّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ أَحَبَّ
فِطْرَتِي فَلْيَسْتَنْ بِسُنَّتِي» «نکاح از سنت من است، پس هر که
دین مرا دوست دارد باید که بر سنت من بود.»

۱- احیاء علوم الدین. ربع دوم، عادات کتاب دوم نکاح، امام محمد
غزالی، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، صص ۳۳ و ۳۴.

فواید نکاح

در نکاح پنج فایده است: فرزندی، شکستن شهوت، تدبیرخانه، بسیاری عشیرت، مجاهده‌ی نفس در قیام نمودن به حق ایشان.

حلال و حرام در ازدواج و روابط خانوادگی^(۱)

۱- مرد مسلمان می‌تواند وقتی تصمیم به ازدواج با زنی می‌گیرد قبل از خواندن صیغه عقد او را نگاه کند تا از روی علم و آگاهی اقدام به ازدواج نماید و چشم بسته در این راه مهم قدم بر ندارد تا از لغزش، اشتباه و پشیمانی به دور باشد.

۲- حلال نیست برای یک مسلمان که زن طلاق داده شده و یا زنی را که شوهرش فوت نموده تا هنگامی که مدت عده‌اش منقضی شده خواستگاری نماید. (خواستگاری که حرام است)

۳- زنانی که ازدواج بر آنها حرام است شامل زن پدر، مادر و مادر بزرگ (خواه پدری باشد یا مادری، هر قدر که بالا رود)، دختر و نوه پسری یا دختری هر قدر که پایین آید. خواهر (خواه پدری و مادری باشد یا تنها پدری و یا تنها مادری)، عمه و هم‌چنین خواهر پدری و مادری پدر، خاله و هم‌چنین خواهر پدری و مادری مادر، دختر برادر (خواه برادر پدری و مادری باشد یا تنها برادر پدری یا تنها برادر مادری)، دختر خواهر (خواه خواهر پدری و مادری باشد یا تنها خواهر پدری یا تنها خواهر مادری)، این زن‌ها، همان

۱- حلال و حرام در اسلام، تألیف دکتر یوسف قرضاوی، ترجمه ابوبکر حسن‌زاده، انتشارات احسان، ص ۲۱۸ تا ۲۲۳.

زن‌هایی هستند که در اسلام به نام «محارم» معروفند و ازدواج با آنها برای مسلمان حرام است.

۴- نکاح با زنانی که بت پرست و مشرک هستند و زنانی که وجود خدا را باور ندارند حرام است.

۵- زن مسلمان حق ندارد با مرد غیر مسلمان، چه کتابی و چه غیر کتابی، ازدواج نماید و به هیچ وجه چنین ازدواجی برای او حلال نیست.

مرنشینان سکوت کنند و او را منع نکنند، موجب هلاک شخص و هلاکت خودشان هستند چنانچه او را از این عمل باز دارند هم او و هم خود را از غرق شدن نجات می دهند. در این تشبیه زیبا می توان به اهمیت امر به معروف و نهی از منکر واقف شد. زیرا مردم و زندگی آنان به هم وابسته اند و هر نوع عمل منافعی عفت و زیان آور در هر شکل و در هر صورتی به ضرر و زیان همگانی تمام می شود.

چه کسانی امر به معروف و نهی از منکر می کنند؟

۱- گروهی که از طرف حکومت اسلامی به عنوان ناظر به طور رسمی به شؤون و آداب و رسوم و مقررات نظارت دارند.

۲- عموم مردم مسلمان.

ارکان چهارگانه نظارت

ارکان نظارت چهار چیز است:

- ۱- ناظر.
- ۲- کسی که بر او نظارت می شود.
- ۳- چیزی که در آن نظارت می شود.
- ۴- خود نظارت.

شروط هر یک از ارکان چهارگانه

- ۱- شروط ناظر: خواه ناظر رسمی و خواه آحاد مردم، شرط است که مکلف و مسلمان و قادر باشند. پس دیوانه و کودک، کافر و عاجز نمی توانند امر به معروف و نهی از منکر کنند.

امر به معروف و نهی از منکر^(۱)

امر به معروف و نهی از منکر واجب کفایی است به دلیل آیهی:

«وَلْتَكُنْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْحِلُونَ»

«از میان شما باید عده ای باشند که به نیکی دعوت می کنند و امر به معروف و نهی از منکر می کنند و آنان رستگارانند.»

امر به معروف و نهی از منکر ویژگی های بارز مومنین است.

«وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ»

«ایمان داران ولی همدیگر هستند و امر به معروف و نهی از منکر می کنند و نماز برپا می نمایند.»

در زمینه امر به معروف و نهی از منکر و اهمیت آن نقل است که پیامبر (ص) جامعه را به یک کشتی تشبیه فرموده است که مسافرانی در آن نشسته، چنانچه یکی از آنان به بهانه ای بخواهد محل نشستن خود را سوراخ کند اگر سایر

۱- ارمغان سبز، تألیف معد مردوخی و طارق صلواتی، نشر عابد،

۲- شروط کسی که بر او نظارت می شود، شرط اول این است که منکری از او سر بزند و همین کافی است که یک انسان باشد هر چند مکلف نباشد پس اگر دیوانه ای یا کودکی که مکلف نیستند منکری انجام دهند باید منع شوند، اما کارهایی هستند مانند ترک نماز و روزه چون بر کودک و دیوانه تکلیف نیست، واداشتن آنان به انجام آن ممکن نیست و لزومی ندارد.

۳- چیزی که در آن نظارت می شود، هر کار منکری که بدون تجسس بر ناظر معلوم و آشکار باشد و...

شروط آن به طور خلاصه عبارتند از:

(الف) منکر باشد، یعنی در شرع منع شده باشد، معنی منکر اعم از معصیت است. پس چنانچه ناظر در خلوت عمل منکری را مشاهده کند باز لازم است از آن منع کند و نظارت، اختصاص به گناهان کبیره ندارد بلکه در مورد گناهان صغیره هم باید ممانعت به عمل آید.

(ب) عمل منکر در حال انجام باشد، مثلاً اگر کسی در حال نوشیدن شراب باشد از او منع می شود و چنانچه از شر خمر فارغ شده باشد از نظارت احتراز می شود.

(ج) عمل منکر بدون تجسس باید بر ناظر آشکار باشد، چنانچه کسی در خانه اش پشت درهای بسته معصیتی انجام دهد نباید در احوال او تجسس کرد و خداوند از آن نهی کرده است.

(د) شرط چهارم این که آن منکر معلوم باشد و مربوط به امور اجتهادی مذاهب نباشد.

خود نظارت

نظارت درجات و آدابی دارد:

(الف) کسب آگاهی از جریان منکر و آن به صورت تجسس مقبول نیست و استراق سمع از خانه ی دیگران جایز نیست هم چنین بوئیدن برای کشف شراب و یا کسب خبر از همسایگان نیز جایز نیست.

(ب) آگاه کردن شخص مرتکب منکر، زیرا آگاهی ارتکاب منکرات از روی ناآگاهی است و چنانچه با لطافت و مهربانی برای شخص توضیح داده شود و آگاه گردد از ارتکاب به آن منکر و یا منکرات اجتناب می کند.

(ج) نهی و بازداشتن با موعظه و نصیحت و ترساندن او از عذاب الهی و آن در مورد کسانی است که عامداً و عالماً مرتکب منکر می شوند و یا بر آن اصرار و پافشاری و مداومت دارند.

(د) تنیدی کردن با کسانی که نه تنها به موعظه و نصیحت گوش نمی دهند بلکه آن را نیز مورد تمسخر قرار می دهند.

(ه) اقدام عملی مثلاً گرفتن و ریختن شراب از دست کسی آن را می نوشد و یا خارج کردن شخص غاصب از ملک غصب شده و...

(و) و بالاخره درجات دیگری از شدت و اقدامات عملی، حتی جنگ کردن با شخص ظالم و مفسد و هر یک از مرتکبین منکرات به تناسب جرمشان و اصرارشان بر آن.

آداب ناظر

(کسی که امر به معروف و نهی از منکر می کند):

۱- علم: او باید جایگاه نظارت و حدود و مجاری و موانع آن را بداند.

۲- پرهیزکاری: یعنی غرض و هدف شخصی در او نباشد تا سخن و پند او مؤثر و مقبول افتد.

۳- خوش اخلاقی: چنانچه خشم و عصبانیت باشد علم و تقوی به تنهایی کافی نیست و باید با خوش اخلاقی و لطف و محبت که اولین و اصلی ترین شرط است انجام شود.

۴- صبر و شکیبایی: او باید تحمل اذیت و زخم زبان را داشته باشد و...

۵- آنچه را که خود به نیکی امر می کند انجام دهد و از ارتکاب منکر خودداری نماید.

۶- طمع و چشم داشتی به دیگران نداشته باشد تا بتواند آزادانه و بی پروا به وظیفه خود عمل کند و چنانچه قطع طمع نکند قادر به امر به معروف و نهی از منکر نیست. مثلاً کسی دوست داشته باشد مردم از او تعریف و تمجید کنند، نظارت و امر به معروف و نهی از منکر برای او میسر نیست. بنابراین شخص آمر و ناهی باید پاداش خود را از خدا بخواهد و احساس وابستگی به کسی جز خداوند نداشته باشد.

خوراکی ها و آشامیدنی ها^(۱)

از قدیم الایام مردم با هم اختلاف نظر داشته اند که چه نوع خوراکی و چه نوعی پوشیدنی بایستی برایشان حلال یا حرام باشد، مخصوصاً درباره ی غذاها و محصولات حیوانی این اختلاف سلیقه از شدت بیشتری برخوردار است در مورد غذاهایی که از گیاه به دست می آیند اسلام تنها آن قسمت را که به شراب تبدیل می گردند حرام نموده است، حال این شراب از انگور، جو و یا هر ماده ی دیگری درست شده باشد و هم چنین تمام مواد مخدر و زیان آور برای جسم و روح در اسلام حرام گردیده است.

در سوره ی مائده، آیه ی ۳، خداوند این محرّمات را با تفصیل و توضیح بیشتر آورده است.

«حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَ مَا أُهْلَ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَ مَا أَكَلَ السَّبْعُ إِلا مَا ذَكَّيْتُمْ وَ مَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ»

۱- حلال و حرام در اسلام، تألیف دکتر یوسف قرضاوی، ترجمه ابوبکر حسن زاده، نشر احسان، صص ۵۹ تا ۱۰۶ به طور خلاصه.

چیزهای حرام

آن چه بر شما حرام می باشد عبارتند از:

۱- مُردار.

۲- خون.

۳- گوشت خوک.

۴- آن چه به جای نام خدا به نام کس دیگری سربریده

شود.

۵- حیوانی که بر اثر خفه شدن می میرد.

۶- حیوانی که در اثر ضربه سنگین و به وسیله چیزهایی

که لبه تیز ندارند به هلاکت برسند.

۷- حیوانی که در اثر پرت از بالا به پایین کشته شود.

۸- حیوانی که با ضربه حیوان دیگر جان خود را از دست

دهد.

۹- حیوانی که به وسیله حیوان درنده (مثل گرگ) کشته

می شود اما حیوان هایی را که در اثر ضربه یا خفه شدن و یا

پرت کردن هنوز نمرده اند و نیمه جان شده اند اگر آنها را سر

ببرند حلال اند.

۱۰- حیوانی که به خاطر رضایت بت ها و برای آنها

قربانی شود.

ضرورت درمانی^(۱)

ضرورت و اجبار درمانی آن است که بهبودی شخص

تنها به وسیله ی خوردن یکی از خوردنی های حرام شده

حاصل شود. علما در این باره اختلاف نظر دارند و بعضی می گویند در مداوا ضرورت نیست و آن ضرورت اجباری که در غذا وجود دارد در مداوا دیده نمی شود، بعضی دیگر از علمای اسلامی عقیده دارند که ضرورت و اجبار درمانی نیز مانند اجبار غذایی می باشد و غذا و دوا هر دو برای حیات یا ادامه آن لازم می باشند و معتقدند که به هنگام ضرورت، مداوا با چیزهای حرام، مباح و بلامانع می باشد.

قول دسته دوم با روح اسلام که در کلیه ی دستورات و قوانین خود حفظ جان و سلامت انسان را توصیه می نماید سازگارتر و به آن نزدیک تر می باشد.

بنابراین استفاده از داروهایی که مواد اصلی آن از حرام تشکیل گردیده است در صورتی که شروط زیر رعایت شود بلامانع است.

- دواي حلال مشابه آن که بتوان به جای دواي حرام از آن استفاده کرد موجود نباشد.

- چنانچه مريض این دوا را مصرف ننماید خطر جدی سلامت او را تهدید کند.

- استفاده از دواي حرام به وسیله دکتری تجویز شود که هم از جنبه پزشکی و هم از جنبه دینی مورد اطمینان باشد.

ذبح شرعی حیوانات

سر بریدن (ذبح) شرعی حیوانات، دارای شرایطی است که عبارتند از:

۱- باید شاهرگ حیوان به وسیله آلتی که لبه ی تیز دارد از ناحیه ی گردن قطع شود و یا یک وسیله برنده یا نوک تیز در

سینه‌اش فرو برده شود به طوری که خون آن جاری گردد و رگ‌های گردنش به کلی قطع شوند البته آلت لبه تیز حتماً لازم نیست که فقط از جنس آهن باشد بلکه چوب یا سنگ لبه تیز هم مانعی ندارد.

۲- لازم است مرگ حیوان در اثر قطع شاه‌رگ‌های گردن یا شکافتن سینه آن باشد. بهترین و شرعی‌ترین و کامل‌ترین ذبح شرعی حذف آن است که حلقوم و مری حیوان همان دو مجرای بزرگ گردن که تا سینه ادامه دارد و مجرای علف و آب می‌باشد قطع گردد.

۳- به هنگام سربردن حیوان اسم غیر خدا بر روی آن گفته نشود. این شرطی است که تمامی علمای اسلامی بر آن متفق‌القول هستند چون مردم در زمان جاهلیت حیواناتی را به خاطر بت‌ها و خدایان خود ذبح می‌کردند تا با این کار به آن‌ها نزدیک شوند و محبت آن‌ها را به دست آورند.

۴- به هنگام سربردن حیوان اسم خداوند متعال بر آن ذکر شود این شرط به صورت واضح و روشن از نص آیه‌های قرآنی به دست می‌آید که می‌فرماید:

«وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ»

«گوشت هر حیوانی که اسم خدا بر آن ذکر نشده، نخورید

چون این عمل گناه است.» و پیامبر (ص) فرموده:

«مَا أَنْهَرَ الدَّمَ وَذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلُوا»

«هر حیوان ذبح شده‌ای که خون آن جاری شده و نام خدا

بر آن ذکر شده، حلال است و از آن بخورید.»

حکم استعمال دخانیات^(۱)

پیغمبر اسلام ﷺ می‌فرماید:

«لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ»

ضرر به خود یا به دیگران رساندن در اسلام جایز نیست. براساس این دستورات حضرت رسول می‌توان گفت که استعمال دخانیات از قبیل سیگار و قلیان و غیره، مادام که ثابت شده به اشخاصی که آن را استعمال می‌کنند ضرر می‌رساند حرام است، مخصوصاً اگر دکتر متخصصی آن را از شخص معینی منع نماید، شکی در حرمت آن برای شخص باقی نمی‌ماند، اگر سیگار فرضاً ضرر جسمی هم نداشته باشد، ضرر مالی آن روشن است بدون این که نفع دینی و دنیوی داشته باشد مال را به هدر می‌دهد در حالی که حضرت رسول (ص) از به هدر دادن مال نهی کرده است مخصوصاً برای کسانی که خود یا خانواده‌شان نیازمندند، شدیداً از این کار منع شده‌اند.

۱- حلال و حرام در اسلام، تألیف: دکتر قرضاوی، ترجمه ابوبکر حسن‌زاده، انتشارات احسان، ص ۱۰۶.

به قدرت و زور و بازو معروف بوده اما پیامبر حتی بیشتر از یک بار او را بر زمین نزد.

تیراندازی: یکی از بازی‌های مشروع، تیراندازی و شمشیربازی و بازی با سایر وسایل جنگی است.

پیامبران تیراندازان را تشویق می‌کرد و تیراندازی را مایه‌ی قوت و قدرت و مهارت می‌دانستند و آمده است که حضرت فرموده‌اند: از تیراندازی غافل نشوید که تیراندازی بهترین بازی شماست.

اسب سواری: (در سوره‌ی نحل آیه‌ی ۸ آمده است که) «اسب و قاطر و الاغ را به منظور استفاده و سواری و زینت برای شما به وجود آورده و پیامبر اسب‌ها را به سه دسته تقسیم کرده‌اند دسته‌ای در راه خدا به کار گرفته می‌شوند و دسته‌ای برای انسان و جهاد و دفاع از اسلام نگهداری می‌شوند و دسته‌ای هم برای شیطان می‌باشد بنابراین اسبی که برای بهره‌برداری شخصی و استفاده و تولیدنسل نگهداری می‌شود و یا به وسیله آن فرد یا خانواده‌ای از فقر نجات پیدا می‌کنند نگهداری آن‌ها ثواب دارد و ارزشمند است.»

بازی شطرنج: یکی از سرگرمی‌ها، بازی شطرنج است و علما و فقهای اسلام در مورد این که شطرنج مباح یا مکروه و یا حرام است با هم اختلاف دارند.

کسانی که شطرنج را مباح می‌دانند سه شرط را برای آن قرار داده‌اند:

۱ - نباید به خاطر آن نماز را از وقت خود به تأخیر انداخت.

بازی‌ها و تفریحات حلال^(۱)

انواع و اقسام بازی‌هایی که پیامبر (ص) به منظور تقویت و شادی روحی مسلمانان حلال نموده و اجازه داده که مسلمانان با آن‌ها نشاط به دست آورند زیاد است این بازی‌ها در عین حال روحیه مسلمانان را برای انجام واجبات و سایر عبادات دیگر تقویت می‌سازند و موجب تقویت اراده و نیروی بیشتری می‌گردد و اکثراً ورزش‌هایی هستند که انسان را به صورت قهرمان میدان‌های جهاد در راه خدا در می‌آورند از جمله:

مسابقه دو: در روایت آمده است که حضرت علی علیه السلام در دویدن سریع بوده و فقها و علمای شرع از برخی احادیث پیغمبر صلی الله علیه و آله استنباط می‌نمایند که مسابقه دو، چه بین مردان و چه بین مردان و زنان محرم و یا همسرانشان باشد، جایز است.

کشتی گرفتن: کشتی گرفتن منافعی وقار، شخصیت، علم، فضیلت و بالا بودن سن نیست پیامبر خود کشتی می‌گرفت و نقل شده که ایشان با فردی به نام «رکانه» کشتی گرفت که او

۱- حلال و حرام در اسلام، تألیف دکتر یوسف قرضاوی، ترجمه ابوبکر حسن‌زاده، انتشارات احسان، صص ۳۵۶ تا ۳۷۱.

۲ - نباید به صورت قمار باشد.

۳ - بازی کننده باید در حال بازی زبانش را از فحش و دشنام و کلمات ناپسند محفوظ دارد.

● نکته: اگر این شرایط رعایت نشود بهتر است گفته شود که حرام است.

رفتن به سینما: بسیاری از مسلمانان در مورد سینما و تلویزیون و مشابه آن‌ها سؤال می‌نمایند که آیا حلالند یا خیر؟ شکی نیست که سینما و امثال آن از وسایل بسیار مهم تبلیغ و تعلیم و رفاه هستند و حکم آن‌ها مانند حکم سایر وسایل است. بدین معنی که: هر وسیله‌ای یا در راه خیر و درست به کار گرفته می‌شود و یا در راه شر و فساد. اگر در راه خیر به کار گرفته شوند حلال و اگر در راه شر به کار گرفته شود حرام هستند. سینما هم یک وسیله است و چنانچه شرایط زیر در آن رعایت شود نه تنها وسیله‌ای است مباح بلکه مستحب نیز می‌باشد.

۱ - باید اصل فیلم و مفاد آن از هر فسق و گناهی و هر چیزی که مخالف عقاید و آداب و اخلاق اسلامی است به دور باشد فیلم‌های تحریک کننده‌ی غرایز جنسی و تشویق کننده به گناه و تبلیغ کننده‌ی عقاید باطل قطعاً حرام هستند و هیچ مسلمانی حق ندارد آن‌ها را تماشا کند و یا دیگران را به دیدن آن‌ها تشویق کند.

۲ - تماشای فیلم نباید موجب ترک کارهای لازم دینی و دنیایی به ویژه نمازهای پنج‌گانه‌ی واجب در هر روز شود و هیچ مسلمانی حق ندارد به خاطر دیدن یک فیلم سینمایی و یا تلویزیونی یکی از نمازهای واجب را ترک نماید.

۳ - زن و مرد بیگانه نباید در سینما با هم تماس و اختلاطی که غرایز آن‌ها را نسبت به هم تحریک نماید داشته باشند تا از هر فتنه‌ای جلوگیری شود و سوءظنی پیش نیاید.

فرزندان بخواهند مرتکب گناه شوند و به خدا شرکت ورزند. ولی در صورت باید با آنها به نیکی رفتار کرد.

۴- برخی از افراد، شخصیت دیگران را به بهانه شوخی مورد هدف قرار می دهند حکم شرعی این مسأله چیست؟
اگر ایجاد شادی در دیگران به قیمت از دست رفتن شخصیت فرد یا افراد دیگری باشد و موجب تمسخر آنان گردد و یا شوخ طبعی به معنای بذله گویی و سخنان بیهوده باشد قطعاً حرام است.

۵- اعتدال در نماز چیست؟

اعتدال، برگشتن به قیام به نحوی که بدن انسان از حرکت آرام گیرد و همراه با سر بلند کردن، به اعتدال هر دو دست را نیز بلند نموده و بگوید

«سمع الله لمن حمده»

۶- سلام کردن و جوابش از نظر اسلام چه حکمی دارد؟
سلام نمودن برای یک فرد فرضی عین است و برای اجتماع فرض کفایه، هر چند کسی که سلام کننده است کافر اهل ذمّی باشد جواب سلام لازم است. سلام نمودن بر زن جوان و زیبا در صورتی که تنها باشد سنت نمی باشد. هم چنین کسی که در نماز و یا مشغول غذا خوردن و اذان گفتن و اقامه نمودن باشد. وقتی به سلام دیگران پاسخ می دهد ثوابش بیشتر از سلام دادن است.

۷- سوگند چیست؟ چه شرطی و چه احکامی دارد؟

سوگند عبارت است از ذکر نام خدا یا صفتی از اوصاف او، از قبیل الله، رحمن، رب العالمین، کلام الله... در سوگند شش شرط مقرر است شامل (بلوغ، عقل، اختیار، گویایی، پابندی به احکام اسلام، قصد سوگند) سوگند به غیر خدا یا

چند مسأله

۱- زکات فطره (سر فطر یا فطریه) چیست و مقدارش

چقدر است؟

زکاتی است مربوط به بدن چون نفس انسان را از آلودگی های حرص و بخل پاک می نماید و عمل خیرش را رشد می دهد.

پیامبر، زکات فطر را بر مردم واجب کرد و آن عبارت از یک «صاع» است یعنی ۲۱۷۶ گرم از خرما، گندم یا جو برای هر نفر از انسان (کوچک یا بزرگ، زن یا مرد).

۲- آرایش صورت و رنگ ناخن و لب ها و... چه حکمی دارد؟

این موارد از زینت هایی محسوب می شوند که پیش نامحرم استفاده از آن حرام است.

۳- شیوه ی برخورد شرعی با والدین را به زبان ساده و روشن بیان فرمایید؟

هرگونه گستاخی و بی ادبی نسبت به پدر و مادر حتی به اندازه ی یک «اف» گفتن نهی شده است و ارتکاب آن حرام است، خداوند نیکی کردن به والدین را پس از اطاعت و فرمان برداری از خود واجب کرده است و تنها در یک صورت می توان از والدین اطاعت نکرد و آن موقعی است که از

صفت او باطل است و گناه دارد سوگند یاد کردن مکروه است مگر برای جهاد یا تشویق برای کار خیر یا راست گفتن در دعوی.

در صورت شکستن سوگند کفاره واجب می شود که کفاره سوگند، آزاد کردن یک برده یا خوراک دادن ۱۰ نفر مسکین گرسنه یا لباس دادن ۱۰ نفر مسکین برهنه و در صورت عاجز بودن از این موارد، سه روز روزه بگیرد به نیت کفاره ی سوگند.

۸- نذر چیست؟ و چه شرطی برای نذر کننده، قایل شده اند؟

نذر عبارت است از کاری که انسان بر خود لازم می داند که انجام دهد برای نزدیکی به خدا، چه سنت باشد مانند عبادت بیمار یا فرض کفایه مانند نماز جنازه و...

شروط کسی که نذر می کند عبارتند از: اسلام، تکلیف یعنی دارا بودن دو صفت عقل و بلوغ، رشد و اختیار.

۹- میزان زکات و خمس و احکام شرعی آنها را به صورت ساده و روشن توضیح دهید؟

پرداختن خمس و زکات بر همه مسلمانان واجب است. بنابراین هر مسلمانی که «گندم، جو، خرما، کشمش، گوسفند، گاو، شتر، طلا و نقره و پول درآمدی داشته باشد پس از گذشت یک سال باید به حساب مالی خود رسیدگی کند و اگر چیزی از خرج زندگی اضافه آمده باشد واجب است $\frac{۱}{۴۰}$ آن را به عنوان زکات به فقرا و... پرداخت نماید.

جهادگرانی که با کفار جنگ می کنند از اموالی که با جنگ کردن یا بدون جنگ کردن از کفار می گیرند واجب است $\frac{۱}{۵}$ آن

را به عنوان خمس در راه فقرا و مساکین و مسافران فقیر و مصالح مسلمین به مصرف برسانند.

۱۰- کسی که چیزی گم می کند و ما آن را مثلاً پیدا کرده ایم از نظر شرعی چه کارهایی باید انجام دهد؟

نظر اسلام این است که برداشتن آن چیز مکروه است. چون ممکن است که صاحبش از همان مسیر برگردد و مال خود را پیدا نکند. اگر چیزی پیدا شده و برداشته ایم، باید در جایی که مردم جمع می شوند مثل مسجد اعلام کنیم تا صاحب آن پیدا شود. می توانیم آن را به والدین یا شخص مطمئنی بدهیم مثلاً اگر دانش آموز هستیم به معلم، مدیر یا معاون مدرسه یا مربی پرورشی بدهیم تا صاحبش را پیدا کند.

۱۱- حکم قرض الحسنه (وام) چیست؟

یکی از راه های کمک به دیگران، قرض دادن چیزی است که دیگری به آن احتیاج دارد و این کار از نظر احکام اسلام مستحب است و در قرآن و سنت بر آن تاکید شده است.

در قرض بر خلاف امانت، انسان مال خود را برای مدت معینی به دیگری می دهد تا او در آن مدت از آن استفاده کند و پس از تمام شدن مدت، بدهی خود را به همان مقدار (نه کم و نه بیشتر) بازگرداند.

اگر برای پرداخت قرض، وقت معینی گذاشته شده، قرض دهنده نمی تواند زودتر از آن وقت، قرض خود را درخواست کند ولی قرض گیرنده باید سر وقت طلب او را بدهد.

اگر برای پرداختن قرض وقت معینی گذاشته نشده، هرگاه قرض دهنده طلب خود را درخواست کند قرض گیرنده باید طلب او را بدهد.

- ۸ - گلستان عقیده و عمل، تألیف، حاج ملاخالد رحیمی، انتشارات کردستان، چاپ اول، ۱۳۷۸.
- ۹ - احکام در فقه امام شافعی، ترجمه‌ی تقریب، مترجم: مرحوم ماموستا ملاعلی صبار، انتشارات کردستان، چاپ دوم، ۱۳۸۱.

- ۱۰ - به سوی خدا، تألیف: محمد رشیدآموزگار، نشر احسان، چاپ هشتم، ۱۳۸۰.
- ۱۱ - تأثیر نماز در زندگی فرد و پایداری جامعه، تألیف: احمد کهنه‌پوشی، انتشارات کردستان، چاپ اول، ۱۳۸۰.
- ۱۲ - روش جدید در آموزش نماز در فقه امام شافعی، تنظیم عبدالرحیم محمودی، انتشارات کردستان، چاپ چهارم، ۱۳۸۰.

- ۱۳ - راه سبز «احکام ویژه دختران مقطع متوسطه، تألیف علی حسن‌زاده، نشر آدینه، چاپ اول، ۱۳۸۲.
- ۱۴ - راه سبز «احکام ویژه پسران مقطع متوسطه» تألیف: علی حسن‌زاده، نشر آدینه، چاپ اول، ۱۳۸۲.

- ۱۵ - راه خوشبختی «احکام ویژه دختران مقطع راهنمایی» تهیه و تنظیم: ستاد اقامه نماز وزارت آموزش و پرورش، نشر آدینه، چاپ دوم، ۱۳۸۲.

- ۱۶ - راه خوشبختی «احکام ویژه پسران مقطع راهنمایی» تهیه و تنظیم: ستاد اقامه نماز وزارت آموزش و پرورش، نشر آدینه، چاپ سوم، ۱۳۸۲.

- ۱۷ - ارمغان سبز «احکام دبیرستان دختران اهل سنت، مؤلفان، پریوش رجبی، خالد نویدی، نشر عابد، چاپ اول، ۱۳۸۱.

منابع مورد استفاده

- ۱ - قرآن کریم، ترجمه‌ی مرحوم استاد الهی قمشه‌ای.
- ۲ - احیاء علوم الدین، ربع یکم (ربع عبادات)، مؤلف: ابوحامد، محمد غزالی، چاپ چهارم، ۱۳۷۵، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۳ - احیاء علوم الدین، ربع دوم (ربع عادات)، مؤلف: ابوحامد، محمد غزالی، چاپ چهارم، ۱۳۷۶، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۴ - احیاء علوم الدین، ربع سوم (ربع مهلکات)، مؤلف: ابوحامد، محمد غزالی، چاپ چهارم، ۱۳۸۱، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۵ - احیاء علوم الدین، ربع چهارم (ربع منجیات)، مؤلف: ابوحامد، محمد غزالی، چاپ دوم، ۱۳۷۷، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۶ - حلال و حرام در اسلام، تألیف: دکتر یوسف قرضاوی، ترجمه‌ی ابوبکر حسن‌زاده، نشر احسان، چاپ هفتم، ۱۳۸۲.
- ۷ - عبادت در اسلام، تألیف: دکتر یوسف قرضاوی، ترجمه‌ی محمد ستاری، خرقانی، نشر احسان، چاپ سوم، ۱۳۷۹.

۱۸ - ارمغان سبز «احکام دبیرستان پسران اهل سنت»
مؤلفان: معد مردوخ، طارق صلواتی، نشر عابد، چاپ
اول، ۱۳۸۱.

۱۹ - نسیم بهشت «احکام راهنمایی دختران اهل سنت»
مؤلفان: عزالدین حسنی، طارق صلواتی، نشر عابد، چاپ
اول، ۱۳۸۱.

۲۰ - نسیم بهشت «احکام راهنمایی پسران اهل سنت»
مؤلفان: ابراهیم احمدی، طارق صلواتی، نشر عابد، چاپ
اول، ۱۳۸۱.

۲۱ - کتاب‌های تعلیمات دینی و ضمائم آن‌ها ویژه اهل
سنت در دوره راهنمایی تحصیلی سال تحصیلی ۸۲ -
۱۳۸۱.

۲۲ - کتاب‌های دین و زندگی و پینش اسلامی و ضمائم
آن‌ها ویژه اهل سنت در دوره متوسطه سال تحصیلی ۸۲ -
۱۳۸۱.